

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Umístění romského dítěte mimo biologickou rodinu

A Romany child's out-of-biological family placement

Vypracovala: Petra Střelečková

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Procházka, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Prachaticích dne: 11. 7. 2019

Petra Střelečková

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D., za vstřícnost, trpělivost, vedení a odbornou pomoc při zpracování této práce. Dále děkuji své rodině a přátelům za podporu.

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na umístění romského dítěte mimo biologickou rodinu. Práce se skládá z teoretické a z praktické části. Teoretická část se zabývá vymezením rodiny jako pojmu, funkcí rodiny, typologií rodiny, dysfunkční rodinou a jejími typy. Dále navazuje popis historie a kultury Romů.

Praktická část obsahuje analýzu statistických dat o odebrání dětí z romských rodin a řízené rozhovory s pracovníky odboru sociálně právní ochrany dětí. Cílem je zmapovat, analyzovat a popsat nejčastější důvody, které v rámci České republiky vedou k umístění romského dítěte mimo biologickou rodinu a porovnat tyto důvody s analogickými situacemi rodin v majoritní společnosti.

Klíčová slova:

rodina, funkce rodiny, typologie rodiny, dysfunkční rodina, historie a kultura Romů

Abstract

The bachelor thesis focuses on the location of a Roma child outside the biological family. The thesis consists of theoretical and practical part. The theoretical part deals with the definition of family as a concept, family function, family typology, dysfunctional family and its types. It is followed by a description of the history and culture of the Roma.

The practical part contains an analysis of statistical data on the removal of children from Roma families and controlled interviews with the staff of the Department of Social and Legal Protection of Children. The aim is to map, analyze and describe the most common reasons that in the Czech Republic lead to the placement of a Roma child outside the biological family and compare these reasons with the analogous situations of families in the majority society.

Keywords:

family, family function, family typology, dysfunctional family, history and culture of Roma

OBSAH

Úvod	8
1 Vymezení rodiny jako pojmu	10
1.1 Funkce rodiny.....	13
1.1.1 Reprodukční funkce rodiny.....	13
1.1.2 Sociálně-ekonomická funkce rodiny.....	14
1.1.3 Socializačně-výchovná funkce rodiny	15
1.1.4 Emocionální funkce rodiny	16
1.1.5 Ochranná funkce rodiny	16
1.2 Typologie rodiny	17
1.3 Dysfunkční rodina a její typy.....	19
2 Romská komunita a její specifikace	22
2.1 Historie Romů	22
2.2 Romská kultura	24
2.2.1 Tradice v rámci romské komunity	27
2.2.2 Význam rodiny a dítěte v rámci romské komunity.....	29
3 Metodologie praktické části.....	35
4 Analýza dat za období let 2014-2018.....	37
4.1 Počet odebraných dětí z biologické rodiny.....	38
4.2 Důvody vedoucí k odebrání dítěte z biologické rodiny	41
4.3 Statistika dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných.....	42
4.4 Řízené rozhovory se sociálními pracovníky	50
4.4.1 Důvody vedoucí k umístění romského dítěte mimo rodinu.....	51
4.4.2 Dopady odebrání romského dítěte z biologické rodiny	54
4.5 Vyhodnocení výzkumného šetření a formulace doporučení.....	55
Závěr	57

Seznam literárních zdrojů	59
Internetové zdroje	63
Seznam tabulek.....	65
Seznam obrázků.....	66

ÚVOD

Rodina je všeobecně, a to nejen dětmi, ale i dospělými, vnímána a současně označována za skupinu člověku blízkých lidí, kteří jedince přijímají s láskou a bez předsudků takového, jakým je. Díky tomu se právě rodina v našich životech stává nenahraditelnou, jelikož představuje zázemí, které člověku dodává nejen pocit lásky a bezpečí, ale rovněž například pocit potřebnosti, nebo také pocit sounáležitosti. Takto rodina na jedince působí v ideálních případech, v ideální situaci, a v tom případě rodina plní základní funkci, která je jí společností přisuzována a do jisté míry společností rovněž vyžadována. Zde je však samozřejmě nutno podotknout, že ideální vnímání rodiny a její funkce v lidském životě se může v mnoha ohledech lišit od toho, jak poté samotná rodina v praktické rovině opravdu funguje.

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou umístění romských dětí mimo biologickou rodinu. V profesi sociálního pracovníka je běžnou praxí spolupráce s rodinami s narušenými základními funkcemi rodiny, které tak z nějakého důvodu nemohou zajistit, nezajišťují, nebo nejsou schopny zajistit odpovídající a potřebnou péči o zdraví dítěte, či které nejsou schopny zajistit základní potřeby dětí, včetně jejich výchovy, stejně jako tělesného, citového, rozumového nebo mravního vývoje. Téma bakalářské práce bylo vybráno jednak s ohledem na praktický význam zkoumané problematiky v sociální praxi sociálních pracovníků v rámci České republiky a současně také v závislosti na vlastním zájmu autorky práce o zkoumanou problematiku.

Předkládaná bakalářská práce je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a část praktickou. V rámci první teoretické části práce je vycházeno z teoretických poznatků získaných prostřednictvím provedené literární rešerše dostupné domácí, ale rovněž i zahraniční literatury, která je dále doplněna o rešerši publikovaných odborných článků, stejně jako dalších, především již elektronických zdrojů, které se týkají zkoumané problematiky. V jednotlivých kapitolách je nejprve pozornost soustředěna na teoretické vymezení základního pojmu, a to pojmu rodina, včetně poukázání na pohledy na rodinu jako na sociální instituci a na její význam.

Posléze bude pozornost soustředěna na funkce a typologii rodiny. Nakonec bude kladen důraz primárně na poukázání a vymezení romské historie a kultury, se zaměřením především na sociální a kulturní specifika způsobu jejich rodinného života. Cílem této části práce je jednak poskytnout vhodný teoretický úvod do zkoumané problematiky, jednak současně vytvořit kvalitní teoretický rámec pro následující praktickou část práce.

Druhá praktická část práce, reflektuje získané teoretické poznatky v praxi. V praktické části předkládané bakalářské práce bude pozornost zaměřena nejprve na analýzu veřejně dostupných statistických dat o odebrání dětí z romských rodin, kdy bude cílem analyzovat a klasifikovat důvody, které sociální pracovníky vedou k tomu, že dítě je z rodiny odebráno. Posléze bude realizováno kvalitativní výzkumné šetření formou řízených rozhovorů s pracovníky odboru sociálně právní ochrany dětí. Zjištěná data budou navzájem porovnána a budou vyvozeny obecné důvody, které vedou k odebrání dítěte z rodiny u sledovaného typu rodin, a současně budou formulovány v praxi uplatnitelné zásady práce s rodinou ze sociálně a kulturně odlišného prostředí. Cílem praktické části bakalářské práce je zmapovat, analyzovat a popsat nejčastější důvody, které v rámci České republiky vedou k umístění romského dítěte mimo biologickou rodinu, a porovnat tyto důvody s analogickými situacemi rodin v majoritní společnosti.

TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

1 VYMEZENÍ RODINY JAKO POJMU

„Rodina je již dlouho prezentována jako základní buňka společnosti a zůstává ústředním prvkem představy o kolektivním životě.“

Côté, 2003, s. 112

V rámci první kapitoly bakalářské práce je podstatné nejprve z teoretického hlediska vymezit ústřední pojem předkládané bakalářské práce, a to pojem rodina. Budou představena pojetí rodiny, která prezentují jednotliví autoři odborné literatury, a současně bude pojem rodina definován tak, jak bude vnímán a uchopován pro potřeby celého dalšího textu předkládané práce.

Rodina představuje základ přirozené a morální jednoty každé společnosti (Macdonald, 1997, s. 19). Reichel (2008, s. 178) uvádí, že rodinu je potřeba vnímat jako nejdůležitější sociální skupinu, jelikož de facto žádná z ostatních sociálních skupin, se kterými se člověk během svého sociálního života setkává, neplní tak významné a současně paralelně vzájemně propojené funkce. Tento autor současně dodává, že specifičnost rodiny jako jedné ze sociálních skupin spočívá primárně v tom, že člověk se stává členem této sociální skupiny již od momentu svého narození. Tento názor sdílí také další autoři, například Fischer a Škoda (2014, s. 155), kteří uvádějí, že *„rodina je považována za nejdůležitější sociální skupinu, ve které člověk žije. V rodině dochází k uspokojování jeho fyzických, psychických a sociálních potřeb. Rodina poskytuje zázemí potřebné ke společenské seberealizaci, je zdrojem zkušeností a vzorců chování, které nemůže získat v jiném prostředí.“* Sociální skupina jako taková pak podle definice odborné literatury zahrnuje dvě či více osob, mezi kterými existují vzájemné vztahy jednak pravidelného a současně také trvalého charakteru (Drábová a Zubíková, 2007, s. 24). Zatímco pravidelný charakter vzájemných vztahů poukazuje především na četnost interakce mezi členy rodiny jako příslušníky sociální skupiny, trvalý charakter vzájemných vztahů pak poukazuje primárně na úzké spojení a dlouhodobý charakter vztahů mezi členy rodiny jako příslušníky dané sociální skupiny. Zde je možné rovnou zmínit také znaky, jistou

charakteristiku rodiny. Znaky rodiny jako sociální skupiny jsou různými odborníky prezentovány odlišným způsobem. Například Veselá a Kanioková Veselá (2011, s. 128) uvádějí, následující znaky rodiny:

- rodina představuje společensky schválenou formu soužití
- skládá se z osob, které jsou navzájem spojené svazky krve, manželství, případně adopce
- členové rodiny mezi sebou navzájem spolupracují, a to na základě uznané dělby rolí, přičemž jednou z bezpochyby nejdůležitějších rolí této spolupráce je samozřejmě výživa a výchova dětí
- ovlivňuje vývoj dětí v rámci rodiny
- uspokojuje základní psychické potřeby všech členů skupiny
- dává členům (primárně dětem) model určitých mezilidských vztahů

Z hlediska sociálních skupin je rozlišována sociální skupina primární a sociální skupina sekundární. Primární sociální skupiny představují takové sociální skupiny, které uspokojují základní potřeby člověka a je pro ně typická intimita vztahů, stejně jako úzké sepětí rolí jednotlivých členů v rámci dané skupiny. Oproti tomu sekundární sociální skupiny představují takové skupiny, které vznikají s cílem realizace společných zájmů jednotlivých, do nich patřících členů (Pauknerová, 2006, s. 110). Další zdroj dodává, že Charles Horton Cooley předpokládal, stejně jako mnoho sociologů po něm, že rodina představuje pro většinu lidí primární sociální skupinu (Novotná, 2010, s. 69). „*Označení ‚primární skupina‘ je výrazem pro sociální skupinu založenou na takové kvalitě vztahů, které chápeme jako vztahy intimní. Primární sociální skupina má vliv na dispozice svých členů pro společenský život, pro osvojování si rolí, pro vytyčování cílů i pro stanovení hranic mobility apod. Do značné míry ovlivňuje naše sociální chování.*“ (Pecka, 2010, s. 144). Novotná (2010, s. 69) současně doplňuje, že Cooley charakterizoval primární sociální skupinu prostřednictvím pěti znaků, které se i v případě, že je rodina označována jako primární sociální skupina, musí vyskytovat současně:

- interakce face to face (tváří v tvář), tedy bezprostřední, blízký kontakt

- důvěrnost interakcí, tedy i vzájemných vztahů mezi členy této sociální skupiny
 - relativně malý počet členů, tedy jedná se o malou sociální skupinu
 - relativní stálost, respektive jedná se o dlouhodobou či trvalou sociální skupinu
- neinstrumentálnost, jelikož členství ve skupině není nástrojem a není účelové (člověk se do rodiny narodí)

Všechny výše uvedené znaky charakteristiky rodiny poukazují na její význam v lidském životě. *„Rodina vždy stála a dodnes stojí v řadě institucí pomáhajících v obtížných životních situacích na prvním místě“* (Kuzníková a kol., 2011, s. 13). Interakce a blízký kontakt členů ve své podstatě rodinu utváří a v mnoha ohledech odlišuje od jiných sociálních skupin, jelikož tato bezprostřednost a blízkost vztahů mezi členy rodiny se nemusí zdlouhavě a pracně budovat. S tím souvisí také důvěrnost interakcí a vzájemných vztahů mezi jedinci, kteří rodinu tvoří. Relativní stálost poukazuje v rámci rodiny jako sociální skupiny primárně na skutečnost, že vztahy jsou trvalé nebo alespoň dlouhodobé, což ve své podstatě vytváří ve společnosti prosazovaná práva i povinnosti mezi jednotlivými členy rodiny. Neinstrumentálnost pak souvisí s dlouhodobým charakterem rodiny jako sociální skupiny, která nepřestává ztrácet sílu ani smysl tak jako mnohé další sociální skupiny v případě, že tyto dosáhnou cíle, účelu, za kterým byly vytvořeny. Poslední znak, tedy relativně malý počet je podle mého názoru velmi diskutabilní a v mnohém ovlivněn kulturou, z jaké rodina pochází. Hofstede uvádí, že kultura představuje vlastně naprogramování mysli členů určité skupiny lidí (tedy sociální skupiny), kdy se v tomto směru tedy jedná o naprogramování mysli jednotlivých členů rodin (Ashkanasy, Wildrom a Peterson, 2000, s. 452). Kultura, respektive její přejímání, probíhá z generace na generaci a nově příchozím členům (nově narozeným) je tedy předávána staršími členy této sociální skupiny. To ostatně dále poukazuje na význam rodiny, která předává nejen vzorce chování typické pro danou kulturu, ale současně také například žebříček hodnot a rovněž nové členy učí tomu, jak společnost a vztahy v rámci ní fungují. Hofstede jako odborník na mezikulturní oblast vytvořil model šesti

kulturních dimenzí. Jednou z těchto kulturních dimenzí je také dimenze individualismu a kolektivismu, která pojednává o tom, jak zástupci jednotlivých kultur smýšlejí buď jako „já“ (individualistické kultury), nebo jako „my“ (kolektivistické kultury). Pro kolektivistické kultury pak rodina představuje základ bytí a rodina v typicky kolektivistických kulturách, jako jsou například asijské kultury, dosahuje mnohem vyššího významu a rozměru, než je tomu u kultur individualistických, tedy u většiny evropských kultur (Mooij, 2004, s. 174; Bloom, 2015, s. 3).

Rodina, pro potřeby této bakalářské práce, proto bude vnímána a chápána jako primární, malá sociální skupina, v rámci které je jejím členům umožněn bezprostřední kontakt tváří v tvář, současně jako skupina, ve které převažují intimně laděné osobní vztahy a v rámci které má za ideálních okolností docházet k uspokojování základních lidských potřeb, ať už se jedná o potřeby fyzické, psychické, sociální, nebo potřeby podporující samotnou seberealizaci každého jedince, jakožto člena rodiny jako sociální skupiny.

1.1 Funkce rodiny

Rodina pro společnost plní hned několik funkcí, které je potřeba zmínit. Současně je nutné podotknout, že moderní rodina pozbývá některých z dřívějších funkcí, potažmo některé funkce ztrácí, nebo naopak získávají na důležitosti (Klevetová, 2017, s. 87). Proto budou v rámci této podkapitoly zmíněny a vymezeny jednotlivé funkce rodiny jako sociální skupiny.

1.1.1 Reprodukční funkce rodiny

První funkcí, kterou je nutno zmínit, je funkce **reprodukční** (Klevetová, 2017, s. 87). Rodina jako taková samozřejmě stále zůstává primární a základní jednotkou, která zajišťuje plození nové generace. Ačkoliv se nyní ve všech známých společnostech rodí děti samozřejmě i mimo manželství, tak je současně nutno podotknout, že nikde není ilegimita výslovně schvalována (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 183). Někteří autoři tuto funkci označují jako **biologicko-reprodukční** funkci, která primárně slouží k zachování lidstva jako takového (Čevela a kol., 2015, s. 38). Rovněž je zde podstatné zmínit, že v posledních desetiletích všeobecně výrazným

způsobem klesá porodnost napříč světem. Česká republika se řadí mezi země s nejnižšími hodnotami, které jsou hluboko pod zachovnou hranicí reprodukce. Zatímco v roce 1950 představovaly děti mladší 14 let cca čtvrtinu populace (24 %), v roce 1961 pak dokonce 25,4 % populace, postupně se podíl dětí mladších 14 let snižoval, a například v roce 2005 již představoval pouze 14,6 % české populace. „*Přibývá mladých lidí, kteří volí jinou cestu než výchovu dětí. Na druhé straně závažným jevem dnešní doby je fakt, že roste počet párů, kde je snížena plodnost jednoho z partnerů a přirozená reprodukční funkce pak musí být nahrazena reprodukcí asistovanou*“ (Gillernová, Kebza, Rymeš a kol., 2011, s. 109). Jiní autoři reprodukční funkci spojují rovněž s funkcí sexuální, jako **reprodukčně sexuální** funkci, která mimo samotnou biologickou reprodukci zahrnuje také vzájemné uspokojování mezi samotnými manželi, a v rámci této funkce se tedy sleduje mimo jiné také sňatečnost, nebo rozvodovost. „*Myšlenka plánovaného rodičovství je podmíněna sociálním prostředím rodiny a pak teprve individuálním postojem rodičů. Dalšími předpoklady zdárného plnění reprodukčně sexuální funkce je sexuální a citový obsah manželství, fyzická a mentální vyspělost partnerů a volba vhodného partnera pro manželství*“ (Veselá a Kanioková Veselá, 2011, s. 128).

1.1.2 Sociálně-ekonomická funkce rodiny

Další, bezesporu velmi podstatnou funkcí rodiny jako sociální skupiny, je sociálně-ekonomická funkce. Není pochyb, že rodina představuje významný prvek v rámci ekonomického systému společnosti (Čevela a kol., 2015, s. 38), a tato funkce spočívá primárně v samotném zajišťování základních životních potřeb členů rodiny, díky čemuž působí nejen na uspokojování potřeb, ale také například na samotné zdraví jednotlivých členů rodiny (Kurucová, 2016, s. 12). Někteří autoři tuto funkci označují jako hospodářskou. „*V každé rodině se musí hospodařit, vést domácnost, vyrábět. V současné průmyslové společnosti je tato funkce značně oslabena – rodina je převážně spotřební jednotkou, která nejčastěji jen dovršuje finální fázi výroby, ale některé výrobní prvky z rodiny ani dnes nemizí*“ (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 183). Jiní naopak obdobnou funkci rodiny nazývají jako funkci materiální, s ohledem na její podstatu. Zde nutno také zmínit, že tato funkce dnes má mnohem

nižší význam v porovnání s jejím významem v minulosti, což je zapříčiněno primárně poměrně efektivně fungujícím systémem sociálních podpor, a tedy i slabší členové rodiny se stávají méně závislími na dalších silnějších členech rodiny (Klevetová, 2017, s. 87). Systém sociální podpory je v rámci nejen vyspělých států velmi podstatný, protože poruchy ekonomické funkce rodiny se projevují ve hmotném nedostatku a současně také v neschopnosti členů rodiny zajistit uspokojení základních životních potřeb jednotlivých členů, například z důvodu nezaměstnanosti, ale rovněž například v důsledku zvyšování životních nákladů, nebo dalších transformačních procesů v ekonomice, které působí v tomto směru negativně (Kurucová, 2016, s. 12).

1.1.3 Socializačně-výchovná funkce rodiny

Další podstatnou funkcí rodiny, které by měla být věnována pozornost, je funkce socializačně-výchovná, která děti připravuje především na vstup do praktického života (Čevela a kol., 2015, s. 38). Rodina v tomto směru tedy nenaplňuje úkoly pojící se pouze s dalšími členy rodiny, ale rovněž úkol vážící se ke všem ostatními členům v rámci celé společnosti (Valenta, Michalík a Lečbyl, 2018, s. 337). *„Rodina uvádí dítě rozhodujícím způsobem do lidské společnosti, učí je základním způsobům společenského chování a předává mu základní kulturní statky společnosti“* (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 183). Tady se opětovně dostáváme k oblasti kultury a jejího významu v rámci rodiny, potažmo v rámci života každého jedince. Cejthamlová (2018, s. 341) uvádí, že rodina v rámci této funkce nepředává pouze společenské, ale také kulturní vzory. Současně jednou ze základních lidských potřeb podle Maslowa je také potřeba sounáležitosti, potřeba někam patřit. Ačkoliv v běžně fungující rodině je tato potřeba v raném dětství naplňována primárně samotnou nejbližší rodinou, postupně v lidském životě roste význam této potřeby v širším společenském měřítku. Předání vzorců chování v dané kultuře, stejně jako předání typických kulturních hodnot je pak zásadní tak, aby byl jedinec schopen do efektivně se do společnosti začlenit, najít své místo, být její součástí, a uspokojovat tuto potřebu. Také proto se pak k rodině přistupuje především jako k primární sociální skupině, která má zajistit socializaci člověka. Výchovný proces je pak vnímán v rámci sociologie jako výsledek záměrného působení subjektů

zajišťujících výchovu (rodiče, vychovatelé, škola) na osobnost žáka (Kurucová, 2016, s. 12 – 13). V tomto směru se funkce rodiny sice samozřejmě do značné míry může nahradit, ale je to velmi obtížný proces, a socializačně-výchovná funkce společnosti není tak efektivní. *„Socializační funkce rodiny jsou velice široké. Rodina jednak zajišťuje uspokojování biologických potřeb dítěte, zajišťuje podmínky pro zrání a růst, jednak jej také připravuje na přijetí rolí a vzorců jednání. Z tohoto základu se rozvíjí vědomě řízená výchova – utváření návyků, sebekontrola, učení, přijetí disciplinovaných forem jednání, očekávání odměn a trestů apod. Právě v rodinném společenství se kladou základy budoucího jednání mimo rodinu“* (Jedlička a kol., 2015, s. 35).

1.1.4 Emocionální funkce rodiny

Nenahraditelnou funkcí rodiny je pak bezesporu emocionální funkce, kterou nedokáže nahradit a zastoupit žádná instituce, jelikož instituce nedokážou dítěti poskytnout potřebné citové (emoční) zázemí (Čevela a kol., 2015, s. 38). Rodina jako sociální skupina v ideálních podmínkách poskytuje emoční uspokojení rovnoměrně všem svým členům, respektive bez toho, že by jednomu či několika členům bylo emoční uspokojení poskytováno na úkor jiného člena, či na úkor několika jiných členů (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 183). *„Životní jistoty rodiny spočívají více ve vnitřních vztazích než ve vnějších vazbách, stává se tato funkce nejdůležitějším faktorem soudržnosti rodiny. Kladné citové vztahy v rodině jsou důležitým předpokladem rozvoje vlastní emocionality dítěte. Rodina zajišťuje dítěti lásku, bezpečnost, pochopení a uznání. Když tento emocionální podklad chybí, nastává citová deprivace a frustrace. Nezřídka dochází k vážným deformacím v psychosociálním vývoji člověka. Rodina by měla položit dostatečné základy imunizace dítěte vůči nežádoucím činnostem, zejména vytvářením vlastních autoregulačních mechanismů, pozitivní hodnotové orientace a také volnočasových aktivit“* (Kurucová, 2016, s. 13).

1.1.5 Ochranná funkce rodiny

V neposlední řadě je u rodiny nutno zmínit ještě funkci ochrannou, která primárně zajišťuje životní potřeby, a to u všech členů rodiny (Čevela a kol., 2015, s. 38).

Kurucová (2016, s. 13) dodává, že tato funkce spočívá jednak v ochraně zdraví členů rodiny, ale současně také v ochraně členů před sociálně-patologickými jevy. V rámci ochrany členů rodiny je současně poskytována také citová opora jak během zdraví, tak i v době, kdy se o sebe nemohou, nechtějí nebo nedokážou postarat. *„Rodina poskytuje svým členům tělesnou, duševní, duchovní existenci a rozvoj, dává pocit jistoty a bezpečí. Měla by položit dostatečné základy imunizace dítěte vůči nežádoucím činnostem. V této funkci hraje významnou roli rodičovský vzor“* (Kurucová, 2016, s. 13).

1.2 Typologie rodiny

Mimo základní funkce rodiny je potřeba zmínit také typologii rodiny, kdy v teoretické i praktické rovině jsou rozlišovány rodiny nukleární, rozšířené, orientační a prokreační, a to podle původu vlastního vzniku. Jako **nukleární rodina** je označována rodina s dvougeneračním jádrem, které představují rodiče a děti. Jedná se tedy o všeobecně užívané pojetí rodiny, a není podstatné, zda jsou děti vlastní nebo adoptované. Oproti tomu **rozšířená rodina** pak představuje rodiče, děti a další příbuzné (Čevela a kol., 2015, s. 38). Zde je nutno podotknout, že nukleární rodina samozřejmě nemusí nutně žít v izolaci od dalších příbuzných (nukleární rodina může dokonce žít společně s dalšími generacemi nebo příbuznými z řad rozšířené rodiny), a v každém případě tvoří samozřejmě součást vlastní rozšířené rodiny (Jandourek, 2008, s. 188). Lenderová a kol. (2017, s. 171) současně dodávají, že nukleární rodina převažuje dodnes (ačkoliv její funkce se postupně měnily nebo redukovaly) a představuje typickou rodinu industriální společnosti, a to i přes skutečnost, že se objevuje už v proto industriálním období.

Orientační rodina je poté vnímána jako rodina, do které se člověk narodí, a to v závislosti na tom, že členové rodiny člověku ukazují základní orientaci ve světě (Čevela a kol., 2015, s. 38). Orientační rodina pak z pohledu dítěte představuje tu skupinu lidí, se kterými má dítě genetický základ, popřípadě skupinu lidí, ve které vyrůstá (Cejthamlová, 2018, s. 341). Oproti tomu **prokreační rodina** (někdy označována také jako reprodukční) představuje rodinu, která je člověkem zakládána v dospělosti, za účelem reprodukce (Soukup, 2017, s. 108). Prokreační rodina

představuje skupinu lidí, kteří byli člověkem vybráni v dospělosti a smyslem prokreační rodiny je početí potomků, nebo jejich výchova, například pokud jsou děti adoptovány (Cejthamlová, 2018, s. 341).

Z hlediska typologie rodin pak Fischer (2009, s. 143) zmiňuje také výzkum realizovaný Dunovským, Dytrychem a Matějčkem. Ti v rámci provedeného výzkumu vytvořili typologii rodiny, kdy vycházeli z následujících kritérií: složení rodiny, stabilita rodiny, sociální a ekonomická situace rodiny (zohledňován byl věk, rodinný stav, vzdělání, zaměstnání rodičů, příjem a bydlení), osobnost rodičů (zohledňován byl zdravotní i psychický stav a úroveň společenské adaptace), osobnost sourozenců, osobnosti dítěte, zájem o dítě a péče o dítě. Prostřednictvím hodnocení zmíněných kritérií pak popsali čtyři typy rodin podle kvality naplňování jednotlivých funkcí rodiny, a to následující (Fischer, 2009, č. 143; Gillernová, Kebza, Rymeš a kol., 2011, s. 117):

1. **Funkční rodina** představuje rodinu intaktní, ve které je zajištěn jak dobrý vývoj dítěte, tak i jeho celkový prospěch. Takových rodin je v běžné populaci největší zastoupení, jedná se až o 85 % všech rodin.
2. **Problémová rodina** již představuje rodinu, ve které se vyskytují závažnější poruchy některých, případně všech funkcí rodiny, ale současně tyto poruchy funkcí vážněji neohrožují ani rodinný systém, ani vývoj dítěte v rámci dané rodiny, jelikož rodina je schopna postupně, vlastními silami problémy vyřešit, případně kompenzovat za jednorázové nebo krátkodobé pomoci zvenčí. V závislosti na potřebě pomoci je běžné, že tyto rodiny vyžadují zvýšenou pozornost a sledování ze strany pracovníků sociálně právní ochrany dětí. Co se týče míry zastoupení, tak v běžné populaci problémové rodiny představují cca 12 – 13 % všech rodin.
3. **Dysfunkční rodina** představuje rodinu, kde se vyskytují již vážné poruchy některých, případně všech funkcí rodiny, které tak bezprostředně ohrožují nebo poškozují rodinu jako celek, a především samozřejmě vývoj a prospěch dítěte, které v rodině vyrůstá. Samotná rodina tyto problémy není schopna zvládnout, vyřešit sama, v závislosti na čemž je nutná sanace rodiny, neboli učinění řady

potřebných opatření zvenčí. Zde musí sociální pracovníci často řešit dilema, do kdy, kam až je vhodné rodinu podporovat a naopak odkdy se postavit v zájmu dítěte proti rodině a například zbavit rodiče rodičovských práv. Z hlediska míry zastoupení představují dysfunkční rodiny v běžné populaci cca 2 % rodin.

4. **Afunkční rodina** představuje takovou rodinu, ve které jsou poruchy funkcí velkého rázu, což má za následek, že rodina přestává plnit svůj základní úkol a dítěti, které v takové rodině vyrůstá, závažným způsobem škodí, nebo jej dokonce ohrožuje v samotné existenci. Sanace je u afunkčních rodin bezpředmětná a zbytečná, a jediným řešením v zájmu dítěte (řešení, které dítěti může prospět) je jeho odebrání a umístění do náhradní rodiny. V rámci populace tyto rodiny představují cirka 0,5 % všech rodin.

1.3 Dysfunkční rodina a její typy

Na dysfunkční rodinu je různými autory nahlíženo odlišně. Například Kaslow a Jarmiolkowski (1998, In Kunhartová, Potměšil a Potměšilová, 2017, s. 19) vnímají jako dysfunkční rodinu každou rodinu, v rámci které nejsou uspokojeny potřeby všech jejích členů. Oproti tomu podle dalšího zdroje lze dysfunkční rodinu definovat jako rodinu, která v různé míře neplní základní požadavky, stejně jako úkoly, které jsou dané společenskou normou a současně jsou vyjádřené v očekávání na přiměřené začlenění jejích členů do společnosti. „*V obecném pojetí lze poruchu rodiny vyjádřit jako selhání některého člena nebo členů rodiny, jež se projevuje v nedostatečném naplňování některých nebo všech základních rodinných funkcí*“ (Gillernová, Kebza, Rymeš a kol., 2011, s. 117).

Leifer (2004, s. 413) v tomto směru současně dodává, že dysfunkční rodina nemusí nutně znamenat, že rodiče nemají své děti rádi, nebo že o ně nechtějí pečovat. Členové dysfunkčních rodin často nevědí, kam, jakým způsobem směřovat své úsilí nebo interakci. To však nemění nic na skutečnosti, že tyto rodiny vyžadují zásah, pomoc zvenčí. Pokud nedojde k zásahu včas, velmi často se děti z dysfunkčních rodin ubírají k alkoholu a dalším drogám. „*Drogy zdaleka nezasáhnou jen děti, které jsou na první pohled ze sociálně slabé či dysfunkční rodiny. Z našich zkušeností je procentuální zastoupení drogou ohrožených dětí jen zhruba 65 % z rodin evidentně*

dysfunkčních či jinak sociálně hendikepovaných. Proto je při vyšetření natolik důležité precizně odebrat rodinnou anamnézu, vztahy v rodině, formy řešení konfliktů, vazby intergenerační, zlomové okamžiky rodiny, vzpomínky na dřívější období dětství, podíly na výchově, vývojové aspekty atd.“ (Kalina a kol., 2015, s. 550).

V praxi je rozlišováno množství typů dysfunkčních rodin, například (Čábalová, 2011, s. 200 – 201; Kalina a kol., 2015, s. 550):

- **Nezralá rodina**, která se vyznačuje často nízkým věkem rodičů, stejně jako sociálními problémy nebo závislostí (i ekonomickou i sociální) na původní rodině. Rodiče nemají srovnané životní hodnoty, chybí jim zkušenosti.
- **Přetížená rodina** je charakteristická přetížeností, kterou způsobují různé faktory, například neustálé konflikty uvnitř rodiny nebo například narození dalšího dítěte, starosti (zdraví, profesní přetížení, ekonomické problémy). V této rodině je běžné citové strádání členů, primárně dětí.
- **Ambiciózní rodina**, kdy jsou rodiče pohlceni vlastní potřebou seberealizace a potřebou profesního vzestupu, kdy uspokojování daných potřeb probíhá na úkor rozvoje osobnosti jejich dětí, případně na úkor péče o děti. Na děti jsou kladeny rovněž vysoké nároky.
- **Perfekcionistická rodina** je typická tím, že na dítě uplatňuje soustavný nátlak na podávání výkonu a dosahování výsledků, a to bez ohledu na jeho schopnosti, zájmy, nebo možnosti.
- **Autoritářská (autokratická) rodina**, pro kterou je běžné, že rodiče požadují automatickou a slepou poslušnost ze strany dětí, často například také sahají k trestům, ať už psychickým, nebo fyzickým, a využívají vytvářené atmosféry napětí, strachu a násilí.
- **Odkládající rodina**, která se vyznačuje především tím, že rodiče z různých důvodů (časových, pracovních, případně osobních) odkládají dítě u příbuzných, například prarodičů, nebo jej svěřují tetám, přátelům atd. Dítěti tak narušují základní linii emocionálního (citového) zrání, a dítě si velmi těžko vytváří vztah k vlastnímu domovu, vlastní rodině, k otci, ale i k matce.

- **Disociovaná rodina** se vyznačuje narušenými vztahy vnějšími i vnitřními, častými konflikty v rámci rodiny, ale i mezi rodinou a širším okolím, které tak vede k vyšší izolovanosti rodiny od okolí. Často se taková rodina vyznačuje napětím, intrikami, strachem z rozpadu rodiny, nezářídka kdy hraje svoji roli také alkohol.

Samozřejmě výše zmíněný výčet typů dysfunkčních rodin není kompletní, avšak rozsah předkládané bakalářské práce bohužel neumožňuje věnovat pozornost všem identifikovaným typům dysfunkce rodin. Současně věřím, že ty, se kterými se pracovníci sociálně právní ochrany dětí v praxi setkávají nejčastěji, byly výše zmíněny a krátce vymezeny.

2 ROMSKÁ KOMUNITA A JEJÍ SPECIFIKACE

V rámci druhé kapitoly bakalářské práce bude pozornost s ohledem na ústřední téma práce soustředěna na romskou komunitu a její specifikaci. Nejprve bude poukázáno na vymezení romské historie. Značná pozornost bude věnována romské kultuře jako takové, primárně v závislosti na tom, že jak již bylo poukázáno dříve, kultura je v tomto směru velmi podstatnou. Nakonec budou samozřejmě také zmíněna sociální a kulturní specifika způsobu života Romů.

2.1 Historie Romů

V závislosti na tom, že Romové po staletí kočovali, o jejich původu se postupně rodilo mnoho různých mýtů. Za pravlast Romů je však považována Indie, a to primárně na základě srovnání romštiny a indických jazyků prostřednictvím komparativní filologie koncem 18. století. Migrace Romů probíhala pravděpodobně ve dvou hlavních vlnách, a to ve 3. – 5. století, a poté v 9. – 10. století (Kaleja a Knejp, 2009, s. 22). Pokud bude uvažována Evropa jako taková, tak první písemné zmínky lze najít v kronice kláštera na hoře Athos z 11. století, a v dalších kronikách z doby Byzantské říše. *„Z nich můžeme usoudit, že měli své typické profese: byli ceněnými kováři, artisty, předváděli cvičná zvířata a provozovali hudbu, byli ceněni pro své léčitelské umění, k němuž využívali některých tradičních prostředků svých předků. Tehdy se proti nim bouřila zejména církev, byli obviňováni z kacířství a užívání magie“* (Vančáková, 2007, s. 11 – 12). Pokud by byla pozornost zaostřena na dnešní území Česka a Slovenska, tak prvním zdrojem, který pravděpodobně o Romech (jako cikánech) hovoří, je 82. kapitola Dalimilovy kroniky, který poukazuje na skupinu 500 tatarských zvědů, která přišla do Českého království v roce 1242. Za první důvěryhodnou zmínku o Romech u nás lze považovat ochranný list císaře římského a krále českého Zikmunda Lucemburského z roku 1423, který poddané vyzýval, aby Romům na cestách poskytovali pomoc a podporu (Kaleja a Knejp, 2009, s. 24).

Chování a stejně tak reakce okolí ve vztahu k Romům, podle mnohých autorů odborné literatury spočívají primárně v nevědomosti lidí (Jeníček, 1997, s. 61). Romové již ve zmiňovaném období středověku byli ve značné míře vyháněni z měst

a pronásledování, primárně od doby, kdy v 15. – 16. století byli nařčeni z vyzvědačství a služeb pro Turky. Na popularitě jim samozřejmě nepřidala ani pověst zlodějů hospodářských plodin (Vančáková, 2007, s. 13). „V Českých zemích započalo pronásledování Romů již v 16. století, které vyvrcholilo vyháněním Romů a popravami v 18. století. Marie Terezie a Josef II. v 18. století zmírnili tvrdá represivní nařízení a pokoušeli se Romy asimilovat“ (Weinerová, 2014, s. 14). Cílem asimilace bylo přetvořit Romy na usedlé rolníky a rozptýlit je mezi majoritní společnost. Toto nařízení Marie Terezie (dekret) tak například zakazoval romská příjmení, používání romského jazyka, nošení specifických romských oděvů, stejně jako například zákaz romské autonomie v klanech, či povinnost přijetí katolické víry (Klimentová, 2016, s. 17). Josef II pokračoval v politice své matky Marie Terezie a v roce 1782 vydal dekret, kterým položil důraz na školní docházku romských dětí a celkově vyučení romské mládeže, dále zahrnul v dekretu například povinnou návštěvu bohoslužeb nebo například zlepšení hygienických podmínek mezi romským obyvatelstvem (Kaleja a Knejp, 2009, s. 27).

„První polovina 20. století však přinesla v Evropě nejbrutálnější anticikánská opatření, totiž romský holocaust“ (Weinerová, 2014, s. 14). V době první republiky se plně projevovalo problematické soužití Romů a občanů Československa. V této době byl přijat nejprve zákon o potulných cikánech v roce 1927, který eliminoval možnost kočování a současně otevřel prostor pro diskriminaci Romů jako občanů druhé kategorie. Romům, kteří se neusadili, byly odebírány děti, jelikož jim podle zákona nebyla poskytována náležitá péče. V letech 1928 a 1929 proběhl historicky první soupis Cikánů a Romům nad 14 let byla vydána cikánská legitimace (Klimentová, 2016, s. 17). Později, v roce 1935, byli Romové, stejně jako Židé, označeni norimberskými zákonu za cizí rasy (tedy rasy neárijské krve), a tím byli de facto určeni k totálnímu vyhlazení. Přesný údaj o počtech zavražděných Romů během druhé světové války není znám. Avšak někteří autoři uvádějí, že z původních osmi tisíc přežilo pouze několik stovek Romů. Nečas hovoří o cca tisíci Romech, kteří přežili, oproti tomu Hübschmannová hovoří dokonce pouze o šesti stech přeživších (Vančáková, 2007, s. 14).

„Není divu, že národ s takovou historickou zkušeností neprojevuje velkou důvěrou ke společnosti, s níž koexistuje. Námitka, že již několik desítek let Romové žijí na našem území v míru a beze strachu o život, je bohužel oslabena skutečností, že i v průběhu této doby se naše společnost k Romům chovala často přinejmenším velmi necitlivě. Asimilační politika doby socialismu neměla daleko ke snahám Marie Terezie v osmnáctém století. Celkové ladění snahy o sociální, kulturní a jazykovou asimilaci Romů měly za následek rozpad tradičního pojetí života této komunity. Otevřené protiroské výpady, které nabraly na síle po pádu socialismu, také efektivnějším sžívání obou našich kultur neprospívají“ (Vančáková, 2007, s. 14).

Po ukončení druhé světové války nastalo pro romskou komunitu zásadní období socializačních přeměn. Značná část iniciovaných změn představovala zásahy majoritní společnosti, a nastala silnější migrace slovenských Romů do českých zemí. Romové se ani v druhé polovině 20. století nedokázali integrovat do majoritní společnosti, což se v mnoha ohledech odrazilo na zhoršení již existujících společenských problémů a rovněž poukazování na nově vznikající problémy (Kaleja a Knejp, 2009, s. 33).

2.2 Romská kultura

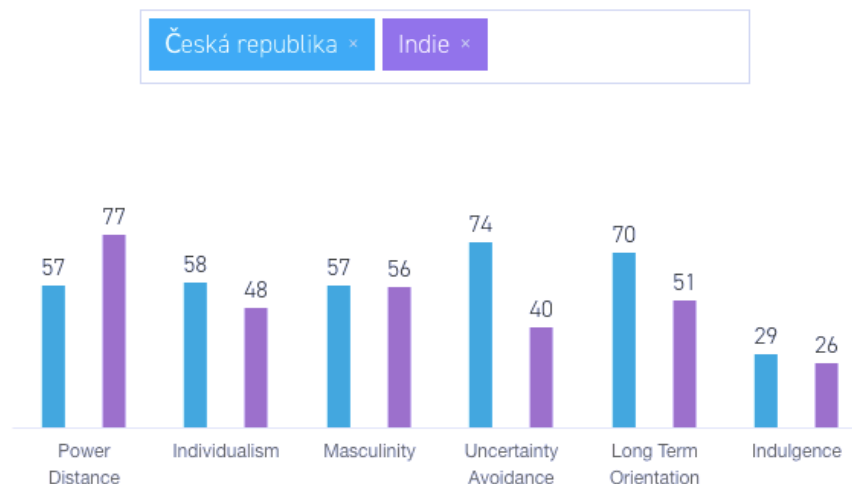
Kultura, jak již bylo dříve zmíněno, představuje vše, co je novým členům společnosti (narozeným členům, dětem) předáváno staršími, dospělými zástupci dané kultury. *„Romští etnologové zdůrazňují právo na to být ‚jiný‘ a seberealizovat se prostřednictvím vlastní kultury. Romská kultura a tradice si podle nich už z principu zaslouží stejné uznání jako kultura a tradice Francouzů nebo Němců. Nepsaným pravidlům většinové společnosti se rozhodně nikdo podřizovat nemusí. A případné konflikty s psanými pravidly je potřeba pečlivě zvážit – například tehdy, když tradice nějaké rodiny vyžaduje, aby byla dcera ve čtrnácti letech provdána“ (Mappes-Niedlek, 2014, s. 191).* Do kultury patří jednak hodnoty společnosti, současně ale také přesvědčení, víra, náboženství, hodnoty, nebo tradice (Jacobs, 2014, s. 41; Storey, 2006, s. 32). Pochopit a vidět vše, co kultura představuje, je velmi složité. Hall, odborník na mezikulturní oblast, v roce 1976 představil teorii ledovce, která poukazovala na to, že pouze 10 % kultury je okem postřehnutelných

a za účelem sledování a pochopení zbývajících 90 % kultury je potřeba společnost sledovat, analyzovat a snažit se ji pochopit. Zatímco okem viditelné jsou například tradice nebo řeč, tak naopak okem neviditelné jsou primárně hodnoty, které jsou členy dané kultury sdíleny, stejně jako například jejich životní priority (Jones-Smith, 2013, s. 86).

Z hlediska kultury je nutno zmínit, že pro Romy má velký význam především rodina (nejen nukleární, ale rozšířená rodina). Důvodem je jednak skutečnost, že v historii Romové putovali napříč světem ve větších skupinách, čímž se mnohem významněji upevňoval vztah v rámci rodiny. Jisté příčiny této jimi vnímané odpovědnosti vůči vlastní široké rodině lze shledávat i v dnešním fungování romské kultury. Dodnes zpravidla pospolu nežije pouze nukleární rodina, ale rovněž další, širší příbuzenstvo. Současně, s ohledem na všeobecný postoj majoritní skupiny vůči Romům v rámci naší společnosti, je běžné, že Romové v praktickém životě nalézají zásadní jistotu a podporu právě v rámci rodiny, potažmo romské komunity jako takové. Stejně důvody lze shledávat jako příčiny toho, že romská komunita spolu udržuje všeobecně bližší vztahy, než je tomu v rámci obdobných vztahů majoritní společnosti. *„V situaci, kdy se nějaká stabilní sociální skupina ocitne v situaci vnějšího ohrožení, se obvykle její členové semknou blíže k sobě, aby tak lépe čelili hrozícímu nebezpečí. V takových situacích se Romové pohybovali prakticky od počátku svého exodu z Indie a je tedy jen pochopitelné, že příbuzenské vztahy patří mezi nejdůležitější hodnoty Romů i dnes“* (Vančáková, 2007, s. 15).

Pokud budeme uvažovat Romům původem nejbližší kulturu (indickou kulturu), lze využít již dříve zmiňovaného Hofstedeho kulturního modelu, a srovnat minoritní romskou kulturu (v tomto případě zastoupenou indickou kulturou) s kulturou majoritní, tedy českou. Výsledek srovnání je zachycen na Obrázku č. 1.

Obrázek 1: Hofstedeho model kulturních dimenzí

Zdroj: HofstedeInsight, 2019

V rámci modelu je Hofstedem srovnáváno celkem šest kulturních dimenzí, kterým byly na základě výzkumu přiřazeny hodnoty od 1 – 100 podle toho, jak je dimenze pro danou kulturu podstatná. Nejprve se zaměříme na dimenzi Individualismu. Z výsledku srovnání je vidět, že česká kultura představuje v porovnání s kulturou romskou (indickou) více individualistickou kulturu. Individualistické kultury přemýšlí primárně jako „já“ a tedy zaměřují své myšlenky a činy tak, aby zajistily dobro pro sebe a úzký okruh nejbližších (zpravidla nukleární rodina). Oproti tomu kolektivistické kultury jednají tak, aby zajistily dobro pro společnost jako takovou. Význam rodiny je pro tyto kultury výrazně vyšší, než pro kultury individualistické (HofstedeInsight, 2019). Tradiční romská společnost se vykazuje velmi silným vztahem k vlastní komunitě (Štěpař, 2012, s. 10). Tento silný vztah k romské komunitě je bezesporu ovlivněn primárně historickým vývojem romské kultury, jejich pronásledováním a také tím, jak je v rámci romské kultury rodina významná, a to nejen ta nukleární.

Vhodné je zaměřit se minimálně ještě na dimenzi Powerdistance, neboli vzdálenost moci v rámci kultury. „*Tradiční model romské rodiny zahrnuje hierarchii rozhodovací a výkonné moci, která byla přirozeným korektorem chování členů celé rodiny. V komunitě byly pevně stanovené zákony a pravidla chování. Jejich případně*

porušení bylo striktně odsouzeno komunitou. Díky vysoké míře závislosti jednotlivce na skupině bylo takové morální odsouzení subjektivně pocíťováno jako vyšší trest než tresty udílené ne-romským systémem“ (Vančáková, 2007, s. 16). Pro tuto kulturní dimenzi je běžné, že má tendenci klesat s rostoucí úrovní vzdělání v rámci dané kultury (Mooji, 2010, s. 76). Zde je nutno podotknout, jak bývá pravidlem praxe v České republice, tak velká část romských dětí vlastní vzdělávání a přípravu na budoucí povolání končí ukončením povinné školní docházky v rámci základní školy, výučním listem, nebo zřídka maturitou. Další zdroj doplňuje, že pro kultury s vyšší mírou vzdálenosti moci (power distance) je typické, že členové kultury se snaží o minimalizování nerovností mezi jednotlivými členy v rámci společnosti. Dále je také typické, že rodiče učí děti to, že jsou si navzájem rovni. Rovněž Štěpař (2012, s. 10) uvádí, že romská kultura se vyznačuje silnou hierarchií, které se děti, jako nejmladší členové skupiny, učí.

Následující dvě podkapitoly se budou soustředit již na vymezení kulturních a sociálních specifik způsobu života Romů, jako v České republice významné minoritní sociální skupiny.

2.2.1 Tradice v rámci romské komunity

Z hlediska tradic Romů je nejpodstatnější, s ohledem na zvolené téma bakalářské práce, nutnost zmínit tradice spojené s narozením dítěte. Romové považují děti za opravdové štěstí a bohatství, a dokonce při první koupeli dítěte se do vaničky vkládají mince, které mají zajistit, že dítě bude šťastné a bohaté. Součástí romských tradic je také dodržování, že dítěti nebudou do jednoho roku stříhány ani vlasy, ani nehty. Nehty jsou zpravidla matkou okusovány (Štěpař, 2012, s. 11). Současně Štěpařová (2005, s. 3) dodává, že *„rodina posilovala svoji prestiž počtem narozených dětí především chlapců, neboť, jak praví jedno romské přísloví ‘O čhavehin zor’, tedy ‘V chlapcích je síla’“*. Postavení ženy v romské komunitě se dodnes upevňuje opakovaným mateřstvím. Říká se, že když má žena dvě nebo tři děti, že to ještě není žádná matka (Štěpařová, 2005, s. 10).

Další, především pak samozřejmě v minulosti dodržovanou tradicí, je výběr partnera rodiči a samotná následná svatba v rámci romské komunity. Dříve o partnerovi rozhodovali rodiče romské dívky, kteří jej vybírali od první dívčiny menstruace. Pokud dívka začala menstruuovat, dostala facku od první ženy, která to zjistila (Štěpař, 2012, s. 12). V tento moment se z dívky stávala žena, tedy z „*čhajori*“ se stala „*čhaj*“ (Štěpařová, 2005, s. 5). Zde je nutno současně podotknout, že i nadále mají především v některých rodinách rodiče zásadní vliv na výběr partnera, a de facto rozhodují o tom, jakým způsobem, kdy a komu bude dcera provdána a romská komunita tyto situace respektuje jako kulturně zakořeněné tradice. Samotná svatba je zpravidla velmi honosná a úspěšné manželství je měřeno na základě počtu dětí manželů. Nevěra a neplodnost jsou možnými důvody rozpadu manželství (Štěpař, 2012, s. 12).

V neposlední řadě by bylo vhodné zmínit také romské tradice, které se váží k pohřbu a uctívání. Romové, jak již bylo zmíněno, mají v rámci své komunity silnou hierarchii, která je uznávaná. Věří, že existuje „*mule*“, neboli duch mrtvého. S pohřbem samotným je pak spojeno množství tradic, stejně jako nejrůznějších rituálů. Mrtví se oplakávají 3 dny a 3 noci s tím, že při pohřbu se pozůstalí dotýkají nebožtíka s přesvědčením, že je poté nebude jeho duch pronásledovat (Štěpař, 2012, s. 13). „*Dodnes je u nich zachovaná představa, že pro umírajícího si přichází někdo z dříve zesnulých členů rodiny, který u něj zůstává až do pohřbu a odvádí ho na onen svět. Do rakve se vkládají mrtvému jeho osobní předměty, i když jsou hodnotnější: prsteny, náušnice, hodinky, housle, kytara, ale i fajfka, cigarety, brýle, lahvička s alkoholem, karty a pokud byl věřící, tak i modlitební knížka a růženec. Do ruky nebo do kapsy vloží rodina zesnulému peníze (nejčastěji drobné mince). Od chvíle skonu až do pohřbu při něm bdí – vartují*“ (Štěpařová, 2005, s. 13). Chování při vartování má samozřejmě svá pravidla, nesmí se například tancovat, zpívat, ani přiťukávat skleničkami. Po pohřbu Romové věří, že nebožtík pozůstalé navštíví a vyjádří, jak byl spokojený s vlastním pohřbem (Romové Radio, 2019).

2.2.2 Význam rodiny a dítěte v rámci romské komunity

Význam rodiny a přístup romské komunity k dětem je pro předkládanou bakalářskou práci zásadní, a proto bude této oblasti věnována odpovídající pozornost. Ostatně, jak uvádí dostupné zdroje, tak „základním pilířem pro dnešní romskou společnost je na prvním místě rodina. Je to fakt potvrzený každodenním laickým pozorováním Romy samotnými i vědeckým výzkumem“ (Skip, 2019, s. 6). U samotného pojetí rodiny je nutno se zastavit. Zatímco česká kultura, tedy majoritní společnost v rámci České republiky, si pod pojmem „rodina“ představí zpravidla dvě generace, tedy nukleární rodinu tvořenou rodiči a dětmi, pro Romy má pojem rodina mnohem širší význam (Štěpařová, 2005, s. 13). Rodina pro Romy představuje široké příbuzenstvo, což je dáno primárně historickým vývojem, ale rovněž také i dnes ještě typickým způsobem života v rámci vlastní komunity. Zatímco podle evropské tradice je cílem rodiny především připravení dětí na budoucnost a jejich samostatný život, tedy na profesi, sociální žití, a děti jsou tak vedeny především k samostatnosti, tak naopak romská rodina nepodporuje individualismus dětí a mnohem větší důraz klade na skupinu jako celek, na širší příbuzenstvo a velkorodinu (Vaculík, 2018, s. 4).

Postavení v rámci rodiny je primárně určováno věkem a pohlavím jedince. Zde však nutno podotknout, že postavení v romské rodině a stejně tak v romské komunitě není neměnné. Všeobecně platí, že romská kultura vykazuje patriarchální prvky, kdy je tedy muž společensky postaven výše než žena (Štěpař, 2012, s. 13). To samozřejmě odporuje pro českou společnost typické demokratické snaze o rovnoprávnost mužů a žen. Zatímco muž je v romské rodině vnímán jako hlava rodiny, která rozhoduje, žena je vnímána primárně jako ten článek rodiny, který má zajistit výchovu dětí a musí jim jít příkladem (Skip, 2019, s. 14). Postavení žen v rámci společnosti sílí primárně s počtem dětí, které tyto ženy přivedly na svět (Štěpař, 2012, s. 13). Ačkoli základem romského společenství zůstává rodina a všechna činnost dospělých Romů směřuje k zabezpečení rodiny bez ohledu na to, zda se jedná o Romy žijící ve městech, na vesnicích nebo v romských osadách, tak je nutno podotknout, že mezi jednotlivými romskými osadami jsou poměrně velké rozdíly v majetnosti a celkově ve způsobu života Romů. Obyvatelé osad jsou

v mnoha ohledech svobodnější v porovnání s Romy žijícími na civilizovaných místech a díky tomu se v nich stále uchovává, co v dnešním uspěchaném světě, kdy se každý snaží žít primárně sám pro sebe, již nenajdeme (Romové Radio, 2019). Romská žena byla všeobecně vychována tak, aby byla schopná se o rodinu postarat. Povinností ženy bylo jednak zabezpečit chod domácnosti, ale současně také vychovávat děti a samozřejmě poslouchat svého muže. Není tajemstvím, že žena měla často ekonomicky důležitější roli, neboť to byla právě ona, kdo musel zabezpečit přežití rodiny – zajistit jídlo, stejně tak oblečení. Jídlo musela sehnat jakýmkoli způsobem, buď za vykonání nějaké práce pro *gádže* nebo žebráním. Administrativní záležitosti, zejména pochůzky na sociálních úřadech, rovněž zařizuje žena (Štěpařová, 2005, s. 10). Jedno romské přísloví praví, že „*Ajsiromňikampel, savi moro anel. Lačhiromňikereljekhakonuratar duj*“ – Správná žena umí obstarat chleba. Správná žena udělá z jedné koruny dvě. Muž představuje navenek i uvnitř romské komunity hlavu rodiny a tento je nositelem a ochráncem prestiže rodiny, tedy rozhoduje a nese odpovědnost za rodinu. V mnoha rodinách je výdělek muže pouze příležitostný a tak muž tráví svůj čas sháněním zakázek, udržováním dobrých vztahů s příbuznými nebo přáteli a například také urovnáváním svárů mezi rodinami (Romové Radio, 2019).

Jak bylo výše zmíněno, tak děti jsou romskou komunitou považovány za štěstí a bohatství (Štěpař, 2012, s. 10). „*Svět dětí a dospělých nebývá u Romů až tak striktně oddělen – generace si nejsou opozicí. Nápadným rozdílem je dále absence pro majoritu přirozených odměn a trestů. Rodiče Romům nepřikazují, nezakazují, nevysvětlují; romské děti mají mnohem více volnosti*“ (Vaculík, 2018, s. 4). Zde se projevuje zásadní rozdíl v přístupu k výchově dětí mezi romskou a českou kulturou. Volnost není směřována pouze na to, co děti smějí, ale například také ve směru učení. Zatímco české děti jsou učeny prostřednictvím vysvětlování, určité diskuze mezi dětmi a dospělými, tak u romských dětí probíhá učení primárně jako odpozorovávání a opakování toho, jak se mužské a ženské role v rodině chovají, děti tedy odpozorovávají jednak vzorce chování otce a matky v rámci rodiny, současně také vzorce chování žen a mužů všeobecně v rámci celé romské komunity (Štěpařová, 2005, s. 13). Stejně tak se romské děti účelově neučí ani trpělivosti, ani skromnosti

(Vaculík, 2018, s. 4). Dítě je ale v rámci romské komunity socializováno již od samotného narození. Socializaci je v tomto směru nutno vnímat jako komplexní proces, jehož účelem je osvojování hodnot, norem, ale také způsobů jednání, které jsou srozumitelné a platné v rámci dané kultury (Skalková, 2007, s. 259).

S ohledem na význam celé romské komunity je také nutno zmínit, že *„vztahy mezi sourozenci v romské rodině jsou méně konfliktní než v rodinách českých. Romské dítě má v sourozencích kladné emotivní zázemí, děti jsou více v kontaktu. Romské dítě má větší vztah s matkou a sourozenci než dítě neromské“* (Štěpařová, 2005, s. 3). Právě vyrůstání v rámci komunity je jedním z důvodů, proč mají také sourozenci v rámci rodiny výrazně bližší a méně konfliktní vztahy, než je tomu u sourozenců v české kultuře. Rovněž mezi sourozenci platí vzájemný respekt primárně v závislosti na stáří sourozenců. Nejstarší sourozenci přejímají některé rodičovské kompetence, a tím se připravují na vlastní budoucí život (Štěpař, 2012, s. 13). Typické například je, že chlapci jsou bráváni svými otci do zaměstnání, aby se učili a dívky jsou naopak zodpovědné za postarání se o mladší sourozence, aby se matka mohla věnovat zbytku svých povinností. *„Ve výchově romských dětí objevíme mnohé momenty neslučující se s představami majoritní společnosti o tom, co je ‚správné‘. Na jednu stranu je svět dětí a dospělých hodně oddělen a nesetkává se například ani u společných her. Děti jsou ponechány sobě navzájem a díky tomu v nich ve velmi útlém věku vzniká pocit zodpovědnosti za mladší, který přetrvává i v dospělosti. Na druhou stranu tísnivé životní podmínky nedovolí členům rodiny jakékoliv soukromí, o které ale ve skutečnosti Romové ani příliš nestojí. Neustálý pohyb v nevyhraněné skupině, jejíž členové se mění a která vlastní dohromady všechny hračky, však utlumí již v dětství pocit nutnosti starat se o osobní majetek“* (Skip, 2019, s. 20).

Jak je vidět, tak výchova a celkově přístup k jednotlivým členům rodiny v rámci romské kultury se v mnoha zásadních ohledech liší od přístupu k výchově v rámci majoritní české kultury. Typické znaky romské kultury se v průběhu času také mění, především v těch komunitách Romů, které žijí na civilizovaných místech a kde ve značné míře pak dochází ke snaze integrovat se do majoritní společnosti a k s tím se pojící snaze přizpůsobit se požadavkům, které na ně majoritní společnost

klade. „Snaha vyměnit odlišné modely chování ze strany komunistického minulého režimu za principy obvyklé pro většinovou 'naší' (a jedinou správnou) společnost napáchala nedozírné škody, nabourala Romům tradiční rodinný systém i hodnoty a bohužel dodnes vede ke konfliktním situacím a vzájemnému nepochopení. Avšak i současní Romové se velmi rychle mění a přizpůsobují 'evropským a domácím' standardům“ (Vaculík, 2018, s. 4). V oblasti sociální péče je pak nutno podotknout, že neschopnost romské komunity přizpůsobit se požadavkům, které jsou majoritní společností kladené především na výchovu dětí, může mít v případě chybějící nápravy za následek odebrání dítěte z biologické rodiny, ale v mnoha ohledech je diskutabilní, zda není vinou nedostatečná tolerance vůči typické, zakořeněné romské kultuře. Proto je nutné mít na paměti, že samotné odebírání dětí by mělo nastat opravdu jedině v takových případech, kde jsou děti vyloženě ohrožené, protože jeho biologická rodina mu není schopná poskytnout základní péči (Vaculík, 2018, s. 4).

Česká republika se k otázce integrace romské menšiny staví zodpovědně a v tomto směru je nutné zmínit nejprve samotnou *Strategii romské integrace 2020*, která byla schválena Vládou České republiky na začátku roku 2015 a jež představuje úsilí vlády o zlepšení situace Romů prostřednictvím cílených koncepcí navazujících na strategii pro roky 2010 – 2013 a rovněž reagující na *Doporučení Rady Evropské unie* o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech, které bylo vydáno na konci roku 2013. Tento dokument se zabývá zásadními oblastmi, které je nutné řešit tak, aby byla maximálně a efektivně podporována integrace romské menšiny do majoritní společnosti v rámci České republiky. V závislosti na identifikovaných problematických oblastech a rizicích byly stanoveny následující strategické a k nim se pojící specifické cíle (Databáze Strategie, 2019):

- **Podpora Romů jako svébytné národnostní menšiny, podpora romského jazyka a kultury** – mezi specifické cíle patří uchování kulturního dědictví Romů, včetně podpory badání k jeho poznání, poskytování účinné podpory užívání romského jazyka, zajišťování trvalé a důstojné vzpomínky na oběti romského holocaustu, vytváření podmínek pro objektivní informování

o romské menšině, kultuře, dějinách a současné situaci, tradicích a názorech Romů.

- **Snížení rozdílů ve vzdělání mezi většinovou společností a Romy prostřednictvím zajištění rovného přístupu Romů ke kvalitnímu vzdělávání na všech úrovních** – mezi specifické cíle patří zvýšení přístupu romských dětí ke kvalitnímu předškolnímu vzdělávání a péči, odstranění praxe nesprávného zařazování romských dětí do vzdělávání s nižšími vzdělávacími ambicemi, zajištění základních podmínek pro rozvoj inkluze romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu a rozvoj inkluzivního vzdělávání, odstraňování segregace romských dětí ve vzdělávání na všech úrovních, podpora Romů při dosahování sekundárního a terciárního vzdělávání nebo doplnění vzdělání u dospělých Romů a celoživotní učení.
- **Zvýšení zaměstnanosti a ekonomických aktivit Romů** – mezi specifické cíle patří zajištění rovného a účinného přístupu k veřejným službám zaměstnanosti, k nástrojům aktivní politiky zaměstnanosti a k individuálnímu poradenství, přizpůsobenému potřebám romských klientů, podpora první pracovní zkušenosti, celoživotního učení a rozvoje dovedností, podpora osob samostatně výdělečně činných a podnikání.
- **Zajištění rovného přístupu Romů k důstojnému bydlení** – mezi specifické cíle patří podpora nediskriminačního přístupu Romů k bydlení, systematické odstraňování využití podstandardního bydlení, zejména ubytoven pro účely trvalého bydlení.
- **Zajištění rovného přístupu Romů k sociálním službám a ke zdravotní péči** – mezi specifické cíle patří zlepšení přístupu Romů k sociálním službám, podpora sociálních a dalších služeb, zejména zdravotních, odpovídajících potřebám klientů (terénní práce v romských lokalitách, komunitní práce, nízkoprahové služby), rovný přístup Romů ke zdravotní péči, podpora romských rodin v oblasti sociálně-právní ochrany.
- **Zajištění rovného zacházení s Romy a jejich ochrany před diskriminací** – mezi specifické cíle patří soulad právních předpisů a jejich provádění

se zákazem diskriminace, pomoc a ochrana obětí diskriminace, tolerantní společnost respektující svou diversitu a umožňující rozvoj všem svým složkám.

- **Bezpečné soužití** – mezi specifické cíle patří ochrana Romů před extremismem a rasově motivovanou trestnou činností, prevence kriminality ve vyloučených romských lokalitách ve vztahu k romské menšině.

Další strategické cíle: podpora integrace Romů na krajské i místní úrovni a boj proti sociálnímu vyloučení, vytvoření funkční sítě pro implementaci strategie, podpora participace Romů, účinná mezinárodní a unijní spolupráce a poznání podporující interetnické soužití.

Mimo výstupu, který je dodáván v rámci míry a efektivnosti naplňování strategických cílů za stanovené období ve *Strategii romské integrace*, Úřad vlády České republiky (přesněji sekce pro lidská práva) vydává každoročně tzv. *Zprávu o stavu romské menšiny v České republice*, která vyhodnocuje nejdůležitější oblasti institucionálního zabezpečení romské integrace v rámci České republiky, ale rovněž mezinárodní aktivity v oblasti romské integrace za sledované roční období (Vláda České republiky, 2017). Jednou z oblastí je mimo jiné také kultura, avšak aby byla romská menšina do budoucna správně a efektivně integrována, je potřeba jejich kulturu nejen znát, ale především respektovat a tolerovat.

PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

Cílem praktické části bakalářské práce je zmapovat, analyzovat a popsat nejčastější důvody, které v rámci České republiky vedou k umístění romského dítěte mimo biologickou rodinu a porovnat tyto důvody s analogickými situacemi v majoritní společnosti. V praktické části bakalářské práce je použit smíšený výzkum, který obsahuje v první části analýzu statistických dat o odebrání dětí z romských rodin a dále navazující druhé části řízené rozhovory s pracovníky odboru sociálně právní ochrany dětí.

3 METODOLOGIE PRAKTICKÉ ČÁSTI

Praktická část se nejdříve zaměřuje na zpracování sekundárních dat, která byla publikována v rámci ročních výkazů o výkonu sociálně právní ochrany dětí na oficiálních stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Odebrání dítěte z péče rodičů je bezpochyby zásadní událostí v životě nejen dítěte samotného, ale v životě celé rodiny. Zde je nutno zmínit, že o odebrání dítěte sice formálně rozhoduje pouze soud, současně však nelze zpochybňovat zásadní postavení sociálních pracovníků. Odebrání dítěte z biologické rodiny je rozhodnutím obtížným, a s ohledem na jeho následky musí být dobře zváženo, a podloženo podstatnými důvody. Toto zpracování sekundárních dat si klade za cíl sledovat vývoj počtu a důvodů odebrání dítěte z biologické rodiny v rámci České republiky. Sledovány budou údaje za posledních 5 let a tedy publikované výkazy v rozmezí let 2014 – 2018. Sledovány budou primárně následující proměnné:

- Počet odebraných dětí v daném kalendářním roce,
- Důvod odebrání dětí z péče rodičů,
- Věk, pohlaví, sociální prostředí, přijaté opatření dětí týraných, zneužívaných nebo zanedbávaných, včetně dopadů.

Dále v praktické části navazuje výzkumné šetření formou řízených, polostrukturovaných rozhovorů s pracovníky odboru sociálně právní ochrany dětí, kdy se tyto řízené rozhovory budou účelově soustředit především na romské rodiny, ve kterých sociální pracovníci v posledních letech prováděli intervenci. Zjištěná data

budou porovnána a budou vyvozeny obecné důvody, které vedou k odebrání dítěte z rodiny u sledovaného typu rodin. Současně budou na základě srovnání dat také formulovány v praxi uplatnitelné zásady práce s rodinou ze sociálně a kulturně odlišného prostředí, primárně pak samozřejmě uplatnitelné u práce s romskou rodinou.

4 ANALÝZA DAT ZA OBDOBÍ LET 2014 – 2018

System sociálně právní ochrany dětí zajiřuje práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, ale rovněž práva na identitu dítěte, svobodu myřlení, svědomí a náboženství, stejně jako práva na vzdělání, zaměstnání a současně zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným, nebo duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisřováním (OSPOD, 2019). Je nutné si uvědomit, že dítě si nedokáže ochranu, kterou zajiřují orgány sociálně-právní ochrany dětí, zajiřovat samo. Dítě, především pak mladřího věku, neví, co je dobré a co je špatné. Jeho etické normy jsou mu předávány primárně rodiči, kteří pokud s dítětem nezacházejí dobře, dítě nemůže vědět, že to co se mu děje, není správné. Nemusí se nutně jednat pouze o možné fyzické nebo psychické týrání, ale rovněž o možné zanedbání péče. Právě proto je velmi podstatné, aby ze strany státu probíhal dohled, který zajisří, že dítě bude mít vhodné podmínky pro život a pro svůj další duševní, fyzický, psychický, i emocionální vývoj. Podle *Úmluvy o právech dítěte*, kterou na svých stránkách publikovala například OSN (Organizace spojených národů), přesněji podle článku č. 1, je jako dítě vnímána každá lidská bytost, která je mladří osmnácti let, pokud samozřejmě právní řád nestanovuje, že plnoletosti je v dané zemi dosaženo dříve (OSN, 1989, čl. 1). Stejný dokument pak v článku č. 2 uvádí, že „*státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto úmluvou každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýřlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, učiní všechna potřebná opatření tomu, aby dítě bylo chráněno před všemi formami diskriminace nebo trestání, které vyplývají z postavení, činnosti, vyjádřených názorů nebo přesvědčení jeho rodičů, zákonných zástupců nebo členů rodiny*“ (OSN, 1989, čl. 2). Český právní řád stanovuje, že dítě dosahuje zletilosti dosažením 18 let, a tedy i orgány sociálně právní ochrany dětí pak řeší situaci dětí do dosažení této věkové hranice, do dosažení plnoletosti. Český

právní řád, přesněji pak zákon č. 359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, který je v platnosti od konce roku 1999, a účinnosti nabyl 1. dubna 2000, uvádí, že sociálně-právní ochranou dětí v rámci České republiky se rozumí zejména (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, 1999, § 1 (1)):

- „ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu
- ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění
- působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny
- zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině“.

4.1 Počet odebraných dětí z biologické rodiny

K odebrání dítěte z jeho biologické rodiny je orgány sociálně právní ochrany dětí přistoupeno v případě, že jiná opatření nebyla účinná nebo v případě, že orgán sociálně právní ochrany dětí nevidí jinou možnost, jak zajistit vhodné podmínky pro život a vývoj dítěte. „*Situace, kdy je dítě odebráno z rodiny, patří k nejnáročnějším životním situacím, které se v rodinném životě mohou udát. Vždy je třeba mít na paměti, že by měl být sledován zájem dítěte. Rodiče jsou zákonnými zástupci dítěte, jsou zodpovědní za jeho výchovu, mají tedy svá rodičovská práva, ale také nezpochybnitelné povinnosti*“ (Skasková, 2012). Samotné odebrání dítěte z biologické rodiny je pro potřeby této bakalářské práce možné vnímat jako poslední možnost státu (zastoupeného orgány sociálně právní ochrany dětí) zajistit dítě a jeho vhodné podmínky pro život i další vývoj.

Jak již bylo zmíněno, v rámci analýzy publikovaných dat bude vycházeno z jednotlivých souborů, které byly publikovány jako *Výkazy o výkonu sociálně právní ochrany dětí*. Na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí lze nalézt výkazy o výkonu sociálně právní ochrany dětí od roku 2005, ale zkoumáno bude období posledních pěti let, tedy data za období let 2014 – 2018. Jako první bude sledován samotný počet dětí, které byly v jednotlivých kalendářních letech ze své biologické rodiny odebrány.

Tabulka 1: Počet odebraných dětí v období let 2014 – 2018

Rok	Počet odebraných dětí	Nárůst/pokles oproti předchozímu roku
2014	5468	-
2015	5519	+ 0,93 % (+51 dětí)
2016	3841	- 30,40 % (-1678 dětí)
2017	3766	- 1,95 % (-75 dětí)
2018	3639	- 3,37 % (-127 dětí)
Celkem	22233	-

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Z výsledků uvedených v Tabulce č. 1 je zřejmá převážně klesající tendence počtu odebraných dětí v posledních pěti letech. Výjimkou je v rámci sledovaného období pouze rok 2015, ve kterém bylo odebráno z biologických rodin v České republice v porovnání s rokem předcházejícím o 0,93 %, respektive o 51 dětí více. Zde nutno zmínit, že pozitivní roční přírůstek by vykazoval také rok 2014, ve kterém bylo odebráno z biologických rodin v České republice v porovnání s rokem 2013 o celkem 1247 dětí více (nárůst o 29,54 % dětí). Většina dětí je zpravidla umisťována mimo vlastní biologickou rodinu na základě předběžného opatření soudu, což je zpravidla z důvodu dlouhého čekání na soudní řízení, a současně také s ohledem na to, že pokud orgán sociálně právní ochrany dětí doporučil odebrání dítěte z biologické rodiny, jedná se zpravidla o situaci, kterou je potřeba řešit operativně a v krátkém časovém intervalu. V praxi pak platí, že na základě vydaného předběžného opatření soudu je odebíráno cirká třikrát více dětí, než na základě samotného rozsudku příslušného soudu. Současně je nutno podotknout, že orgán sociálně právní ochrany dětí není jediným subjektem, který může podat návrh na odebrání dítěte z biologické rodiny, ačkoliv více jak polovina případů odebrání dítěte z prostředí vlastní rodiny je rozhodnuta na základě návrhu podaném samotným orgánem sociálně právní ochrany dětí, tak děti mohou být odebírány z biologické rodiny rovněž například na návrh státního zastupitelství, stejně jako na návrh jiných osob, kdy se může jednat například o dalšího příbuzného,

dítě samotné, zdravotnické zařízení nebo zařízení školské, případně také může jít o návrh policie či jiného státního orgánu nebo o anonymní návrh a udání (Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2017, s. 9).

V roce 2018 například na základě návrhu podaného orgánem sociálně právní ochrany dětí bylo odebráno celkem 2265 dětí (tedy 62,24 % všech odebraných dětí v daném roce), a z těchto bylo 1.826 dětí (80,62 %) odebráno na základě předběžného opatření soudu a zbývajících 439 dětí (19,38 %) bylo odebráno na základě rozsudku soudu a nabytí právní moci tohoto rozhodnutí. Na návrh státního zastupitelství bylo odebráno celkem 22 dětí (0,61 % všech odebraných dětí v daném roce), přičemž 10 dětí (45,46 %) bylo odebráno na základě předběžného opatření soudu, a zbývajících 12 dětí (54,54 %) bylo odebráno na základě rozsudku soudu. Na návrh jiných osob bylo odebráno z biologické rodiny celkem 1252 dětí (34,41 % všech dětí odebraných v roce 2018), přičemž 517 dětí (41,29 %) bylo odebráno na základě předběžného opatření soudu, zbývajících 735 dětí (58,71 %) pak na základě rozhodnutí soudu. Soudem bez návrhu bylo nakonec odebráno celkem 127 dětí (3,49 % všech dětí odebraných v roce 2018), z čehož na základě předběžného opatření soudu bylo odebráno celkem 39 z nich (30,71 %) a na základě rozsudku soudu pak 88 dětí (69,29 %). Výsledky jsou rovněž zachyceny v následující tabulce (Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2019, s. 4).

Tabulka 2: Počet dětí odebraných z péče rodičů v roce 2018

Návrh	Předběžné opatření soudu	Rozsudek soudu
Návrh OSPOD	1826	439
Návrh státního zastupitelství	10	12
Návrh jiných osob	517	735
Bez návrhu	39	88
Celkem	2392	1274

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

4.2 Důvody vedoucí k odebrání dítěte z biologické rodiny

Vhodné je sledovat také důvody, které vedly k odebrání dítěte z péče rodičů a jeho umístění mimo biologickou rodinu. Tyto důvody mohou být samozřejmě různé. Jedná se například o zanedbání výchovy dítěte, týrání dítěte, jeho zneužívání, ale důvodem mohou být také například výchovné problémy dítěte nebo jiné překážky v péči o dítě na straně rodičů. Ve sledovaném období let 2014 – 2018 je možné konstatovat, že celkově nejčastějším důvodem odebrání dítěte z biologické rodiny a z péče rodičů bylo zanedbávání výchovy dítěte.

Tabulka 3: Počet dětí odebraných z péče rodičů v roce 2018

Rok	Týrání	Zneužívání	Zanedbání výchovy	Výchovné problémy dítěte	Jiné překážky na straně rodičů
2014	182	37	2 448	1 265	1 536
2015	276	49	2 667	1 009	1 518
2016	158	42	1 665	937	1 010
2017	141	24	1 640	871	1 070
2018	122	43	1 541	862	1 071

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Jak je v rámci Tabulky č. 3 vidět, tak nejčastěji jsou děti z biologické rodiny odebírány z důvodu zanedbávání výchovy. Příčinou zanedbávání může být například neznalost rodičů, ale stejně tak neschopnost například v případě dlouhodobé nemoci, nebo neochota například v případě, že vychovávají nechtěné dítě. Stejně tak forma zanedbávání může mít mnoho podob, může se jednat o fyzické a výživové zanedbávání, nedostatečný dohled, opuštění dítěte, ale rovněž například zanedbávání zdravotní péče, vzdělávacích a vývojových potřeb dítěte nebo zanedbávání ochrany dítěte před rizikovým prostředím (Šance dětem, 2019). „Zanedbáním výchovy dětí, která je nejčastější příčinou odebírání dětí, se rozumí zpravidla situace, kdy rodiče nejsou schopni zabezpečit dítěti uspokojení základních potřeb, jako je strava, hygiena, zdravotní péče a odpovídající bydlení. Příčiny bývají

kombinované, rodiče se většinou nachází ve špatné ekonomické situaci, jsou nezaměstnaní, zadlužení, někdy do hry vstupuje závislost na alkoholu nebo jiných návykových látkách“ (SOS dětské vesničky, 2018). Podstatné je zmínit, že zanedbávání dítěte může mít zásadní vliv na jeho další vývoj, může například zapříčinit poruchy hygienických návyků nebo poruchy řeči (Marková, Venglářová a Babiaková, 2006, s. 316). Proto je odebrání dítěte z biologické rodiny možností, jak zajistit jeho další kvalitní vývoj a kvalitní život. Zanedbání výchovy jako důvod k odebrání dítěte z biologické rodiny pak představuje důvod z cca 40 % všech případů, které k takovému kroku vedou. Dalšími, podle statistik velmi častými důvody k odebrání dítěte z biologické rodiny, jsou jednak jiné překážky na straně rodičů, které mohou nabývat mnoha podob a současně také výchovné problémy dítěte, kam spadá například záškoláctví, opakující se útoky dítěte z domova, požívání alkoholických nápojů či jiných návykových látek, prostituce, ale rovněž například kriminalita dětí (vandalismus, krádeže atd.) nebo násilí páchané na rodičích (Holá a kol., 2013, s. 106).

4.3 Statistika dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných

Poslední sekce zpracování dat bude zaměřena na statistické zpracování dat o nahlášených případech dětí týraných, zneužívaných anebo rodiči zanedbávaných, přičemž bude pozornost soustředěna na vývoj rozdělení dětí podle několika parametrů a to podle pohlaví, věku, sociálního prostředí, přijatého opatření a podle dopadu takového jednání na dítě. Data za účelem této analýzy byla rovněž získávána prostřednictvím výkazů o výkonu sociálně právní ochrany dětí publikovaných na oficiálních stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Také nutno podotknout, že do kategorie týrání je řazeno jakékoliv týrání dítěte, tedy ať už se jedná o týrání tělesné nebo psychické. Do kategorie zneužívání pak spadá jednak samotné sexuální zneužívání, ale rovněž také dětská pornografie nebo dětská prostituce. Kategorie zanedbání dětí byla vymezena již v předchozím textu práce.

Jako první bude pozornost soustředěna na pohlaví dětí, které jsou odebírány z biologických rodin s ohledem na to, že jsou týrané, zneužívané, nebo je u nich

zanedbávána jejich výchova. Pohlaví ze zmiňovaných důvodů odebraných dětí v rozmezí let 2014 – 2018 je zachyceno v následující tabulce.

Tabulka 4: Počet nahlášených případů týrání, zneužívání a zanedbávání v letech 2014 – 2018

Případ	Týrání		Zneužívání		Zanedbání dětí	
	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky
2014	967	991	202	834	2 875	2 609
2015	876	878	137	680	3 628	2 234
2016	797	816	204	665	3 576	3 358
2017	788	756	130	727	3 350	3 178
2018	738	759	173	700	3 447	3 361

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Na základě souhrnných údajů uvedených v Tabulce č. 4 lze konstatovat, že zatímco týrání dětí ani zanedbání dětí není příliš ovlivněno pohlavím dítěte, tak naopak zneužívání jako takové je genderem ovlivněno značným způsobem a dívky jsou v praxi zneužívány cirka 4 – 5× častěji. Zde současně nutno zmínit, že z cirka 85 % případů se jedná o sexuální zneužívání dětí, v dalších 14 % případů o zneužívání dětí k dětské pornografii, a v 0,5 % pak o zneužívání dětí prostřednictvím nucení k dětské prostituci.

Dále bude sledován také věk dětí v nahlášených případech. V tomto směru bude plně respektováno věkové rozdělení, které v rámci statistik využívá také orgán sociálně právní ochrany dětí. Děti tak budou rozděleny do následujících věkových kategorií – děti do 1 roku, děti od 1 roku do 3 let, děti od 3 do 6 let, děti od 6 do 15 let, děti od 15 do 18 let. Za účelem přehlednosti pak bude pro každou z kategorií (dětí týrané, zneužívané a zanedbávané) vytvořena individuální tabulka.

Tabulka 5: Věk dětí v nahlášených případech týrání v letech 2014 – 2018

Rok	Do 1 roku	1 – 3 roky	3 – 6 let	6 – 15 let	15 – 18 let
2014	97	185	373	1 060	243

2015	77	208	268	977	224
2016	72	167	302	912	140
2017	56	151	269	894	174
2018	86	153	306	774	178

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Tabulka 6: Věk dětí v nahlášených případech zneužívání v letech 2014 – 2018

Rok	Do 1 roku	1 – 3 roky	3 – 6 let	6 – 15 let	15 – 18 let
2014	1	26	111	712	186
2015	1	12	88	612	104
2016	2	14	76	643	134
2017	1	13	72	613	158
2018	-	9	56	645	161

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Tabulka 7: Věk dětí v nahlášených případech zanedbávání v letech 2014 – 2018

Rok	Do 1 roku	1 – 3 roky	3 – 6 let	6 – 15 let	15 – 18 let
2014	386	416	953	2 782	647
2015	451	823	1 078	3 733	787
2016	380	762	1 039	3 830	923
2017	517	693	1 065	3 526	727
2018	483	785	1 020	3 674	846

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Je zajímavé si všimnout, že u všech tří kategorií (týrání, zneužívání a zanedbávání) děti v rámci nahlášených případů v jednotlivých sledovaných letech spadají z převážné části do kategorie dětí ve věku od 6 do 15 let. Pokud bude pozornost zaměřena na kategorii zneužívání, lze logicky odvodit souvislost jednak s postupným tělesným dospíváním dětí v tomto věku a současně také jejich nízkou znalostí z oblasti sexuologie tak, aby dokázaly samy vyhodnotit, že sexuální

zneužívání (včetně pornografie nebo dětské prostituce) není správné a že děti by neměly být zneužívány. Obdobným způsobem lze logicky odůvodnit převahu míry zastoupení této skupiny dětí v rámci nahlášených případů například také v rámci kategorie týrání. Jedná se o děti, které nastoupily povinnou školní docházku, začíná se u nich ve smýšlení, jednání i chování výrazněji projevovat jejich povaha a charakter. Týrání zde nemusí být pouze tělesné, jak již bylo zmíněno, ale jedná se také o psychické týrání dětí, například nadávání, ponižování a zesměšňování dětí, srovnávání s vrstevníky a kladení nerealistických požadavků na dítě, nebo například násilná izolace dítěte od některých členů rodiny nebo jeho přátel.

Dále bude pozornost zaměřena na sociální prostředí dětí, ze kterého děti nahlášených případů pocházejí. V rámci publikovaných statistik orgán sociálně právní ochrany dětí rozlišuje, zda jde o péči rodičů, náhradní rodiny či ústavní péči.

Tabulka 8: Prostor dětí v nahlášených případech týrání v letech 2014 – 2018

Rok	V péči rodičů	Náhradní rodina	Ústavní péče
2014	1 904	46	8
2015	1 655	66	31
2016	1 517	65	31
2017	1 475	43	26
2018	1 428	58	11

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Tabulka 9: Prostředí dětí v nahlášených případech zneužívání v letech 2014 – 2018

Rok	V péči rodičů	Náhradní rodina	Ústavní péče
2014	995	54	37
2015	755	30	34
2016	539	57	75
2017	766	29	62
2018	781	39	43

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Tabulka 10: Prostředí dětí v nahlášených případech zanedbávání v letech 2014 – 2018

Rok	V péči rodičů	Náhradní rodina	Ústavní péče
2014	5 301	149	34
2015	6 403	335	124
2016	6 542	271	121
2017	6 176	225	127
2018	3 445	240	123

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Ze souhrnných výsledků v předchozích třech tabulkách je zřejmé, že týrání dětí, jejich zneužívání a zanedbávání dominuje v rámci situací, kdy je dítě v péči rodičů. Ačkoliv je odebrání dítěte z biologické rodiny nejzazší možností, jak řešit problémy v rodině, samozřejmě pokud je ve věci týrání, zneužívání nebo zanedbávání dětí, odebrání je nasadě. Zde by bylo možné rozdělovat péči v rodině dále, například podle toho, zda je rodina úplná, neúplná nebo například doplněná a samozřejmě také podle toho, kterým rodičem je týrání, zneužívání nebo zanedbávání na dítěti páčáno. Tyto údaje však v rámci statistik sledovaného období (s výjimkou roku 2014) nejsou dostupné, a proto nebyly do sledování vývoje zaneseny. Míra nahlášených případů týrání, zneužívání a zanedbávání dětí se však ve sledovaném období razantně nemění, ačkoliv vykazuje mírně klesající tendenci. V rámci péče

v rodině je tato tendence výraznější především v roce 2018. Otázkou je, jak bude dále vývoj počtu nahlášených případů pokračovat.

Úkolem sociálních pracovníků je nahlášený případ ověřit, a pokud se týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte v rodině prokáže, je nutno přijmout opatření vedoucí k nápravě. Takovým opatřením může být například stanovení povinnosti poradenství, uložení dohledu, umístění dítěte v širší rodině, umístění dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc či do jiného zařízení, stejně tak se může jednat umístění dítěte do výchovného ústavu, do náhradní rodinné péče, nebo o podání trestního oznámení, pokud tak skutková podstata jednání vyžaduje.

Tabulka 11: Přijatá opatření v nahlášených případech týrání v letech 2014 – 2018

Rok	Poradenství	Uložení dohledu	Umístění v širší rod.	Umístění ZDVOP	Ústavní péče	Umístění NRP	Podání TO
2014	1 294	75	123	101	67	34	383
2015	1 166	79	106	130	55	56	418
2016	1 108	86	72	104	41	56	345
2017	921	73	73	115	43	43	383
2018	995	65	63	73	32	50	360

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Tabulka 12: Přijatá opatření v nahlášených případech zneužívání v letech 2014 – 2018

Rok	Poradenství	Uložení dohledu	Umístění v širší rod.	Umístění ZDVOP	Ústavní péče	Umístění NRP	Podání TO
2014	622	21	39	34	37	17	398
2015	507	17	10	30	30	11	341
2016	539	21	31	39	44	10	309
2017	446	22	21	23	23	12	279
2018	596	13	17	21	26	6	258

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Tabulka 13: Přijatá opatření v nahlášených případech zanedbávání v letech 2014 – 2018

Rok	Poradenství	Uložení dohledu	Umístění v širší rod.	Umístění ZDVOP	Ústavní péče	Umístění NRP	Podání TO
2014	3 614	408	136	332	241	77	411
2015	4 204	469	226	307	274	164	402
2016	4 083	598	277	340	144	221	501
2017	3 690	513	481	374	362	236	496
2018	4 331	458	287	403	418	221	452

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Přijmout podstatě věci odpovídající opatření k napravení situace by mělo být pro sociální pracovníky stěžejní. Často je potřeba jednat rychle, ale současně je nutné rozhodnout na základě vyzorovaných a dostupných informací, jelikož chybná rozhodnutí nejen výrazným způsobem ovlivňují rodinu, včetně dítěte, ale rovněž mohou mít fatální následky (na straně rodiče jako dospělého, stejně jako na straně dítěte, které se s vlastní situací nedokáže vypořádat samo).

V závislosti na tom bude jako poslední sledován dopad životní situace, a to dopad přímo na dítě. V tuto chvíli není uvažován rodič, pro kterého může mít například podané trestní oznámení za zneužívání dítěte (v případě, že není pravdivé) rovněž významný dopad.

Tabulka 14: Dopad na dítě v nahlášených případech týrání v letech 2014 – 2018

Rok	Hospitalizace	Tělesné poškození	Nutná psychologická pomoc	Posttr. stresová porucha	Úmrtí	Těhotenství
2014	115	68	N/A	196	2	-
2015	70	58	654	102	2	-
2016	79	77	579	66	6	-
2017	68	44	495	33	2	-
2018	81	44	517	37	3	-

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Tabulka 15: Dopad na dítě v nahlášených případech zneužívání v letech 2014 – 2018

Rok	Hospitalizace	Tělesné poškození	Nutná psychologická pomoc	Posttr. stresová porucha	Úmrtí	Těhotenství
2014	33	12	N/A	173	3	47
2015	18	17	327	33	4	36
2016	20	24	375	47	-	40
2017	23	14	324	30	-	51
2018	11	11	330	29	2	37

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Tabulka 16: Dopad na dítě v nahlášených případech zanedbávání v letech 2014 – 2018

Rok	Hospitalizace	Tělesné poškození	Nutná psychologická pomoc	Posttr. stresová porucha	Úmrtí	Těhotenství
2014	92	16	N/A	298	1	-
2015	99	29	794	180	0	-
2016	98	39	501	128	3	-
2017	87	35	825	44	1	-
2018	103	30	1 092	43	1	-

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat publikovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR

Souhrnné výsledky zachycené v předchozích tabulkách poukazují na to, jak podstatné je věnovat pozornost každému nahlášenému případu týrání, zneužívání a zanedbávání. Následky pro dítě jsou totiž v mnoha případech závažné, dítě se i s pomocí odborníků se situací dlouho vypořádává a jak je vidět, v několika případech mělo jednání za následek dokonce tělesné poškození dítěte nebo samotné úmrtí dítěte. V tomto směru je podstatné, aby ani veřejnost nebyla lhostejná k dění kolem a všímala si, jak je s dětmi, které se nemají možnost bránit, zacházeno. Pokud pak někdo má podezření z týrání, zneužívání nebo zanedbávání, je potřeba informovat orgán sociálně právní ochrany dětí, který pak může jednat, ověřit situaci a pokud tato vyžaduje, přijmout potřebná opatření, která dítěti pomohou

a v ideálním případě budou eliminovat míru dopadu situace na další život a samotný vývoj dítěte.

4.4 Řízené rozhovory se sociálními pracovníky

V rámci praktické části předkládané bakalářské práce byly také realizovány dva řízené rozhovory s pracovníky orgánu sociálně právní ochrany dětí, kteří působí na území Jihočeského kraje. Tyto řízené rozhovory byly polostrukturovaného charakteru tak, aby bylo možné opravdu zjistit podstatu umístování romských dětí mimo biologickou rodinu.

Realizované řízené rozhovory zjišťovaly odpovědi na následující dvě výzkumné otázky:

- Jaké jsou v praxi nejčastější důvody, které vedou k odebrání romského dítěte a k jeho umístění mimo biologickou rodinu?
- Jaké jsou dopady odebrání a umístění romského dítěte mimo biologickou rodinu?

Rozhovory byly rozděleny do dvou sekcí, přičemž první sledovala důvody, které vedou k umístování romských dětí mimo jejich biologickou rodinu, a druhá sekce sledovala dopad situace na děti, které byly mimo svoji rodinu umístěny.

První rozhovor byl veden s informantkou L., která pracuje jako sociální pracovníce orgánu sociálně právní ochrany dětí více než 15 let. Během své praxe tedy získala bohatou zkušenost s romskými dětmi a řešením jejich životní situace. Druhý rozhovor byl realizován s paní Z., která působí v sociální sféře cirká 8 let, přičemž 3 roky pracovala jako sociální pracovníce orgánu sociálně právní ochrany dětí v rámci azylového domu pro ženy a matky s dětmi a zbývající 5 let pracuje jako sociální pracovníce přímo na místním úřadě. Rovněž i s ohledem na své působení v azylovém domě pro ženy a matky s dětmi má významnou zkušenost s romskou komunitou, jejich způsobem života a s případy, kdy bylo nutné přistoupit k odebrání dítěte z biologické rodiny a jeho umístění mimo rodinu.

4.4.1 Důvody vedoucí k umístění romského dítěte mimo rodinu

Obě sociální pracovnice, se kterými byly řízené rozhovory vedeny, se shodly na tom, že ačkoli důvodem pro umístění romského dítěte mimo biologickou rodinu mohou být různé, v převážné většině případů se jedná o zanedbávání péče o dítě. Informantka Z. zmiňuje, že *„v rámci azylového domu pro ženy a matky s dětmi bylo výrazným způsobem vidět, že romské ženy přistupují k výchově rozdílně v porovnání s matkami z české kultury, které také bydlely s dětmi v azylovém domě. Výchova romských žen je benevolentnější. Především pak výchova chlapců, kteří si i k matce mohou dovolit více, než je zdrávo. Samozřejmě, v přítomnosti sociálních pracovnic (při konzultacích, při společných výletech, nebo činnostech) sekají latinu, ale volná výchova matky je vidět v momentě, kdy mají pocit, že na zahradě ve vnitřním bloku je sociální pracovníci nevidí“*. V azylovém domě, nutno podotknout, ženy a matky nacházejí krátkodobě (maximálně na 1 rok) místo, kde mohou složit hlavu. V azylovém domě se platí minimální nájemné, jsou stanovená pravidla a matky tak mají možnost opětovně se postavit na vlastní nohy. Paní L. dodává, že *„podle mne je azylový dům specifický, protože romské matky vědí, že jsou pod neustálým dohledem sociálních pracovníků a dalších pracovníků azylového domu. Díky tomu se chovají a starají o děti trochu odlišně“*. Informantka Z. tuto domněnku potvrzuje a dodává, že také proto mnoho romských žen dlouho v azylovém domě nevydrží, nejsou schopny nebo spíše ochotny se přizpůsobit požadavkům, které jsou na ně kladeny v závislosti na výchově dítěte – požadavky výchovné, vzdělávací, hygienické, volnočasové. Pokud je na ně tlačeno, aby požadavkům vyhovovaly, končí to nakonec tím, že matky se s dětmi odstěhují k příbuzným (viz dříve zmíněný typický rys romské kultury – společné soužití). Obě sociální pracovnice se pak shodují na tom, že romská kultura je odlišná. Zatímco však sociální pracovnice Z., která má zkušenost z azylového domu pro ženy a matky s dětmi tvrdí, že úkolem sociálních pracovníků je pochopit romskou kulturu tak, aby bylo možné s romskými rodinami pracovat, naopak informantka L. je názoru, že romská kultura se sice má do jisté míry respektovat, ale s ohledem na majoritní společnost a stanovené standardy je nutné,

aby se romské rodiny mnohem více integrovaly do majoritní společnosti a v ideálním případě se přizpůsobily.

Pokud ale bude pozornost zaměřena vyloženě na důvody vedoucí k odebrání dítěte a jeho umístění mimo biologickou rodinu, tak informantka Z. zmiňuje, že z jejích zkušeností je *„zanedbání výchovy a péče o dítě v rámci romských rodin primárně způsobeno neschopností zajistit základní potřeby dítěte (málokdy se však jedná o emocionální potřeby nebo o potřebu sounáležitosti), dále jsou důvody spojené s nedostatečnou hygienou, neschopností zajistit pro sebe a svoje dítě odpovídající bydlení a celkově zanedbáváním zdravotní péče“*. Informantka L. doplňuje, že velmi často, obzvláště mladé rodiny, které se snaží žít samostatně (bez společného soužití s dalšími příbuznými) selhávají v rámci schopnosti odhadnout dobře svoji ekonomickou situaci a to, co si mohou dovolit. V závislosti na tom pak nejsou tyto rodiny schopny zajistit všechno potřebné pro svoje děti a mnohdy ani například pomoc ze strany místní charity nestačí. Současně uvádí, že *„Romské matky nejsou učeny tomu, jak mají hospodařit. Jejich rodiče si vždy nějak prostředky opatřili, i když například neměli stálý příjem z práce jako takové. Neumí si pořádně spočítat, jaké budou jejich reálné náklady na život, nejen na bydlení samotné. Jejich finanční gramotnost je nízká a dítě v případě, že mu rodiče nejsou schopni zajistit vše nezbytně potřebné, strádá. Lásky, sounáležitost nebo pocit bezpečí mu neuspokojí kompletně všechny životní potřeby“*.

Druhou, velmi častou skupinou důvodů, které vedou k odebrání romského dítěte a jeho umístění mimo biologickou rodinu, které obě informantky zmiňují, jsou výchovné problémy. Informantka L. uvádí, že *„záškoláctví nelze ignorovat. Povinná školní docházka má svůj opodstatněný smysl, pokud nebude dítě vzděláváno a především ke vzdělávání rodinou vedeno, jednak nebude chápat, že má nějakou svoji odpovědnost, kterou musí přijmout, a současně hrozí, že v budoucnu bude odkázán na sociální systém, jelikož stěží bude hledat pracovní uplatnění a například rovněž nebude schopen zajistit životní potřeby pro své budoucí děti“*. Tímto je poukazováno opětovně primárně na benevolentnost výchovy romských matek, které mají jiné priority než ty, aby se dítě v budoucnu bylo samo o sebe

schopno postarat. Často je důvodem také to, že ani sami rodiče ke vzdělání nebyli vedeni. Oproti tomu informantka Z. zmiňuje, že v rámci výchovných problémů dítěte u romských dětí je bezesporu záškoláctví a neplnění povinné školní docházky problémem, ale zásadní problém vidí především v tom, že *„romské děti tak nějak dospívají rychleji, mnohem dříve v porovnání s dětmi majoritní české společnosti. Od těchto dětí se výrazně dříve požaduje samostatnost, děti žijí a vyrůstají v partách se staršími dětmi, díky čemu se také mnohem dříve a snáze dostávají k alkoholu, cigaretám, k návykovým látkám jako takovým. I to výrazným způsobem ovlivňuje nejen jejich přístup ke vzdělávání, který současně často není rodiči vynucován nebo jeho neplnění není trestáno, ale rovněž to ovlivňuje jejich další jednání a počínání, například krádeže. Emocionální stránka života romských dětí je zpravidla velmi dobře zajištěna, děti v tomto směru nestrádají“*, dodává informantka Z. Problémem je spíše přístup a opět benevolentnost romských rodičů k aktuální situaci – především v oblasti výchovy a vzdělávání romských dětí.

Informantka L. rovněž zmiňuje, že sama se během své praxe setkala také v mnoha případech se zneužíváním romských dětí v rámci vlastní biologické rodiny, ačkoliv dodává, že pouze minimum případů se týkalo přímého sexuálního zneužívání páchaného přímo samotnými biologickými rodiči. *„Romské děti začínají sexuální život mnohem dříve než děti majoritní skupiny v České republice. Setkala jsem se s dětmi ve věku 11 let, 12 let, 13 let, to jsou děti, kterých by se sexuální život ještě rozhodně týkat neměl. Nejsou na to dostatečně vyspělé fyzicky a především rozhodně ne psychicky. Rodiče sice často o zneužívání vlastních dětí nevědí, ale rovněž jsem se setkala s názorem, že mi maminka dcery řekla, že ona sexuální život začala ve 12 letech a je tedy v pořádku, že dcera ve 13 letech sexuálním životem žije. Dopady takového chování si romští rodiče neuvědomují“*. Informantka Z. dodává, že *„podle mého názoru je to opět spojeno s tím, že romské děti dospívají v kolektivu starších Romů mnohem dříve. Na základě výsledků vlastního šetření se domnívám, že sexuálně žijící děti ve věku 11 – 14 let nežijí sexuálně z toho důvodu, že by jim to činilo potěšení, ale spíše s ohledem na to, že společnost od nich takový život očekává. Téma sexu je u takto věkově starých romských dětí na denním pořádku a děti to vnímají jako něco*

přirozeného, co již mohou praktikovat. Nad následky pro sebe (možnost otěhotnění, vlastní sexuální nevyrovnanost v budoucnu) nebo možnými následky pro další osoby (plnoleté, ať už rodiče nebo sexuální partnery) se rozhodně nezamýšlí. Často je to pro ně možnost, jak ještě více prokázat svoji sounáležitost s partou, jak ukázat, že jsou „dospělí“, jak získat peníze, pocit chtění nebo téma k hovoru s vrstevníky“.

4.4.2 Dopady odebrání romského dítěte z biologické rodiny

V druhé části otázek v rámci řízených rozhovorů byly sociální pracovnice dotazovány na to, jaké dopady na základě jejich zkušenosti měly životní situace romských dětí odebraných z biologické rodiny. Pokud ambulantní poradenství a dohled nenesou kýžené výsledky, je uvažováno nad dalšími možnostmi tak, aby byl dítěti zajištěn kvalitní život a vhodné podmínky pro další vývoj. Informantka L. zmiňuje, že *„dopady odebrání romského dítěte z biologické rodiny na dítě do značné míry zmírňuje skutečnost, že je-li romské dítě umístěno do ústavní výchovy – do dětského domova, většina tamních dětí je romského původu. To mu do jisté míry poskytuje pocit sounáležitosti, ačkoliv v závislosti na věku si romské děti vždy hledají svoje místo nejen ve skupině a komunitě, jejíž jsou součástí, ale v celé české společnosti“*. Oproti tomu paní Z. na problematiku odebírání romských dětí z jejich biologické rodiny nahlíží v mnohem širším měřítku a uvádí, že *„dopady jsou velmi individuální, jednak záleží na charakteristice dítěte, například na jeho věku, na pohlaví, vázanosti na rodiče nebo na jeho schopnosti adaptovat se na nové podmínky. Současně významným způsobem záleží na důvodu, který vedl orgán sociálně právní ochrany a soud k tomu, že byl podán podnět a bylo svoleno s odebráním romského dítěte z biologické rodiny. Podstatné je podle mne v závislosti na pohlaví a věku především zajistit, že dítě se bude schopno v budoucnu identifikovat s romskou kulturou, bude schopno ji pochopit. Většina odebraných romských dětí, se kterými jsem se během své praxe setkala, byly buď velmi malé a odloučení snášely dobře, v novém prostředí se během několika týdnů až měsíců aklimatizovaly a adaptovaly na nové podmínky, ať už se nadále udržoval kontakt s biologickými rodiči či nikoliv. U starších dětí, řekněme věkem od 10 – 18 let, jsem pak často zaznamenala stagnaci, neochotu, která až po poměrně dlouhé době přecházela*

k uvědomění si, že to, jakým způsobem je o ně aktuálně postaráno a jakým způsobem žijí, mělo fungovat celou dobu“.

4.5 Vyhodnocení výzkumného šetření a formulace doporučení

V rámci vyhodnocení je nutné zaměřit se na nejčastější důvody, které vedou k odebrání a umístění dítěte mimo jeho biologickou rodinu. Jak již bylo zmíněno v rámci statistického zpracování dat, která jsou každoročně publikována v rámci výkazů o výkonu sociálně právní ochrany dětí na oficiálních stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, přesněji v rámci Tabulky č. 2, tak každoročně je odebráno z jejich biologické rodiny cirka 3 500 dětí. Pokud bude pozornost zaměřena na Tabulku č. 3, která se zabývá důvody, které k odebrání dětí z biologické v celé české populaci vedou, tak nejpočetnější jsou následující důvody:

- Zanedbávání výchovy, zanedbání dětí (42,4 % případů odebrání v 2018),
- Jiné překážky na straně rodičů (29,4 % případů odebrání v roce 2018),
- Výchovné problémy dítěte (23,7 % případů odebrání v roce 2018).

Právě zanedbání výchovy bylo v rámci řízených rozhovorů zmíněno jako základní, nejčastější důvod, který v romských rodinách vede k odebrání dítěte a jeho umístění mimo biologickou rodinu. Dotazované sociální pracovníce, se kterými byly řízené rozhovory vedeny, také zmínily, že velmi často je romské dítě umístěno mimo svoji biologickou rodinu z důvodu výchovných problémů dítěte, které však do značné míry mohou často souviset s romským přístupem k výchově dětí a s jejich benevolencí a tolerováním záškoláctví, krádeží nebo požívání alkoholu, cigaret a jiných návykových látek.

Zde je jako doporučení především posílení terénní práce sociálních pracovníků. Sociální pracovníci, kteří pracují s romskými rodinami, by měli rozhodně klást základní důraz na to, aby poznali a co nejlépe pochopili kulturu Romů, jejich historii, původ, způsob jejich života a smýšlení. V rámci romských komunit platí hierarchické uspořádání společnosti, ačkoliv pro českou populaci hierarchické uspořádání v takové míře není uplatňováno, proto je nutné jej při práci s romskou komunitou respektovat. Pokud v terénní práci půjde o výše zmíněné dva nejčastější

důvody odebírání a umisťování romských dětí mimo jejich biologickou rodinu, je podstatné získat si důvěru rodičů a na základě této důvěry s nimi pracovat. Mnoho sociálních pracovníků se v práci s romskými rodiči přílišným způsobem zapojuje a ve finále množství věcí, které by Romové pro svoji rodinu měli dělat, dělá z jisté míry za ně. Potřeba je s nimi spolupracovat na pro majoritu běžných denních povinnostech a problémech.

Zásadní je také analyzování potřeb romské rodiny, se kterou sociální pracovník spolupracuje. Tyto potřeby jsou často velmi individuální, liší se rodina od rodiny. Zde je potřeba podle mého názoru společně vypracovat primární cíle, kterých může být s každou rodinou dosaženo. Velmi podstatné je zde Romy přímo nenutit, nevyhrožovat, protože Romové, podmíněno jejich kulturou, budou mít posléze tendenci stagnovat a dále nespolupracovat. Velmi efektivním může být spolupráce s různými dalšími organizacemi, například také těmi, které se na romskou problematiku přímo specializují. Tyto organizace mohou například pomoci v rámci organizování trávení volného času romských dětí, ale rovněž mohou efektivně působit na způsob života celé romské rodiny, potažmo celé místní romské komunity.

ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce se zabývala problematikou odebírání a umístování romských dětí mezi jejich biologickou rodinu a byla rozdělena na dvě základní části – část teoretickou a část praktickou. V rámci teoretické části bakalářské práce bylo vycházeno z literární rešerše dostupné odborné literatury, stejně jako publikovaných článků a elektronických zdrojů, které se romskou problematikou zabývají. V první kapitole byla nejprve vymezena samotná rodina, jako sociologická skupina, a samozřejmě byly zmíněny jednotlivé funkce rodiny, byla zmíněna také typologie rodiny a popsána dysfunkční rodina včetně jejích typů. Druhá kapitola teoretické části práce se zaměřovala již na romskou komunitu a její specifikaci. Zmíněna byla samozřejmě historie Romů a zásadní pozornost byla věnována romské kultuře, jako tomu, co ovlivňuje způsob jejich života, ale rovněž způsob jejich myšlení. Zde bylo poukázáno také na podstatné kulturní dimenze romské kultury v závislosti na Hofstedeho modelu kulturních dimenzí a to dimenzi „Power distance“ – dimenze vzdálenosti moci, která souvisí s hierarchickým uspořádáním romské kultury a společnosti a dimenzi „Individualismu a kolektivismu“, která ovlivňuje způsob jejich každodenního života. Nakonec byly zmíněny také romské tradice a význam, jakým ovlivňují romskou komunitu, stejně jako význam rodiny a dítěte v rámci romské komunity jako takové.

V rámci druhé části předkládané bakalářské práce byl použit smíšený výzkum, který obsahuje analýza dat a údajů, která jsou každoročně publikována v rámci výkazů o výkonu sociálně právní ochrany dětí na oficiálních stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Údaje byly sledovány a analyzovány za období posledních pěti let, tedy za rozmezí let 2014 – 2018. Zde bylo sledováno primárně to, kolik dětí je každoročně z biologických rodin odebíráno, dále také důvody, které vedou k odebrání dětí a k jejich umístění mimo biologickou rodinu a u statistiky dětí týraných, zneužívaných nebo zanedbávaných byla také sledována následující kritéria – Věk, pohlaví, sociální prostředí, přijaté opatření a dopady. Takto zpracované údaje pak sloužily primárně k poukázání na celkový vývoj a stav společnosti z hlediska míry odebírání dětí a jejich umístování mimo biologickou rodinu. S ohledem na téma

práce, které se však zaměřuje na odebírání a umístování romských dětí mimo biologickou rodinu, byla potřeba jít specifičtěji v rámci výzkumu dále. Za tímto účelem byly realizovány dva polostrukturované řízené rozhovory se sociálními pracovníci, které pracují pro orgán sociálně právní ochrany dětí. Tyto řízené rozhovory se pak soustředily jednak na důvody, se kterými se v rámci odebírání a umístování romských dětí mimo biologickou rodinu tyto pracovníce setkávají, a jednak na zhodnocení pozitivního nebo negativního dopadu přijatých opatření na odebrané a mimo rodinu umístěné romské děti. V závislosti na sumarizaci výsledků obou výzkumných šetření (analýzy publikovaných statistických dat a řízených rozhovorů) pak byla formulována doporučení, která v praxi povedou k lepšímu řešení situací v rámci romských rodin. Zásadní je podle mého názoru snažit se více pochopit romskou kulturu tak, aby s ní mohlo být efektivně pracováno a aby bylo efektivněji dosahováno výsledků. Kultura je v životě lidí velmi podstatná a nelze ji výraznějším způsobem ovlivňovat. Proto je nutné ji pochopit a poznat tak, aby pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí věděli, jak přistupovat nejen k rodičům, ale rovněž k dětem. Za tímto účelem je vhodné také například využívat spolupráce s různými spolky a organizacemi, které se specializují na pomoc určitým sociálním skupinám (například Domy na půli cesty) nebo organizacím a spolkům, které se věnují přímo romské kultuře, romské společnosti.

Předkládaná bakalářská práce by samozřejmě mohla jít více do hloubky, bohužel, rozsah práce to neumožňoval. Do budoucna by bylo vhodné zaměřit se například na subjektivně vnímané dopady odebrání a umístění romského dítěte mimo biologickou rodinu jak z pohledu dítěte samotného, tak z pohledu jeho rodičů, nebo jeho širší rodiny.

SEZNAM LITERÁRNÍCH ZDROJŮ

ASHKANASY, Neal M., Celeste WILDEROM a Mark F. PETERSON. *Handbook of organizational culture & climate*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, c2000. ISBN 0-7619-1602-4.

Bloom, Emily. *Influences of Asian Cultural Identity on Global Marketing Strategies*. Verlag: Open Publishing GmbH, 2015. ISBN 978-3-668-07756-0.

Cejthamlová, Kateřina. *Abeceda moderního rodiče*. Praha: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7429-933-9.

Côté, Roch. *L'Annuaire du Québec 2003: toute l'année politique, sociale, économique, culturelle*. Québec: Éditions Fides, 2003. ISBN 2-7621-2430-1.

Čábalová, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.

Čevela, Rostislav a kol. *Sociální a posudkové lékařství*. Praha: Karolinum Press, 2015. ISBN 978-40-246-2938-4.

Drábová, Renáta & Zubíková, Zdeňka. *Společenské vědy*. Praha: Fragment, 2007. ISBN 978-80-253-0050-3.

Fischer, Slavomil. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

Fischer, Slavomil & Škoda, Jiří. *Sociální patologie: Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.

Gillernová, Ilona, Kobza, Vladimír, Rymeš, Milan a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2798-1.

Holá, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití: v praxi*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3.

Jacobs, Miriam. *Cultural Impact on Lean Six Sigma and Corporate Success: Causal Analyses Considering the Effects of National Culture and Leadership*. London: Springer, 2014. ISBN 978-3-658-07339-8.

Jandourek, Jan. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2397-6.

Jedlička, Richard a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5981-4.

Jeníček, Tomáš. *Romové – reflexe problému: soubor textů k romské problematice*. Praha: Sofis, 1997. ISBN 80-902-4390-8.

Jones-Smith, Elsie. *Strengths-Based Therapy: Connecting Theory, Practice and Skills*. London: SAGE, 2014. ISBN 978-1-4522-1792-5.

Kalina, Kamil a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-4331-8.

Kaleja, Martin & Knejp, Jan. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Universitas, 2009. ISBN 978-80-7368-708-3.

Klevetová, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-9568-8.

Klimentová, Eva. *Anna*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2016. ISBN 978-80-244-5009-4.

Kunhartová, Monika, Potměšil, Miloň & Potměšilová, Petra. *Náročné otcovství: Být otcem dítěte s postižením*. Praha: Karolinum Press, 2017. ISBN 978-80-246-3600-9.

Kurucová, Radka. *Zátěž pečovatele: posuzování, diagnostika, intervence a prevence v péči o nevyléčitelně nemocné*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-9108-6.

- Kuzníková, Iva a kol. *Sociální práce ve zdravotnictví*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3676-1.
- Langmeier, Josef & Krejčířová, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- Leifer, Gloria. *Úvod do porodnického a pediatrického ošetřovatelství*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0668-7.
- Lenderová, Milena a kol. *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*. Praha: Karolinum Press, 2017. ISBN 978-80-246-3510-1.
- Macdonald, Lisa. *Feminism and Socialism: Putting the Pieces Together*. Sydney: El Faro Printing, 1997. ISBN 0-909-19671-0.
- Mappes-Niediek, Norbert. *Chudáci Romové, zlí Cikáni*. Host, 2014. ISBN 978-80-7491-187-3.
- Marková, Eva, Venglářová, Martina & Babiaková, Mira. *Psychiatrická ošetřovatelská péče*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1151-6.
- Mooij, Marieke. *Customer Behavior and Culture: Consequences for Global Marketing and Advertising*. London: SAGE, 2004. ISBN 0-7619-2668-2.
- Novotná, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2957-2.
- Pauknerová, Daniela. *Psychologie pro ekonom a manažery*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1706-9.
- Pecka, Emanuel. *Sociologie politiky*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2793-6.
- Reichel, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2594-9.
- Skalková, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

Soukup, Martin. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. Praha: Karolinum Press, 2017. ISBN 978-80-246-2567-6.

Storey, John. *Cultural Theory and Popular Culture*. London: Pearson, 2006. ISBN 978-0-13-197069-4.

Valenta, Milan, Michalík, Jan, Lečbých, Martin a kol. *Mentální postižení*. Praha: Grada Publishing, 2018. ISBN 978-80-247-3043-1.

Veselá, Jana & Kanioková Veselá, Petra. *Sociologické aspekty managementu*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2792-9.

Weinerová, Renata. *Romové a stereotypy*. Praha: Karolinum Press, 2014. ISBN 978-80-246-2648-2.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Compare Countries. *Geert Hofstede Hofstede Insight* [online], 2019. [cit. 2.6.2019].

Dostupné z: <https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/>

Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí. *OSPOD* [online], 2019.

[cit. 2.6.2019]. Dostupné z: <http://www.ospod.cz/informace/obecne/>

Odebírání dítěte. *Šance dětem* [online], 2019. [cit. 2.6.2019]. Dostupné z:

<https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/odebrani-ditete.shtml>

Proč jsou děti odebírány rodičům a končí v náhradní péči? *SOS dětské vesničky*

[online], 2018. [cit. 2.6.2019]. Dostupné z: [https://www.sos-](https://www.sos-vesnicky.cz/aktuality/proc-jsou-deti-odebirany-rodicum-a-konci-v-nahradni-peci/)

[vesnicky.cz/aktuality/proc-jsou-deti-odebirany-rodicum-a-konci-v-nahradni-peci/](https://www.sos-vesnicky.cz/aktuality/proc-jsou-deti-odebirany-rodicum-a-konci-v-nahradni-peci/)

Romská kultura a tradice. *Romové Radio* [online], 2019. [cit. 2.6.2019]. Dostupné z:

<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18074>

Skip. Romská rodina – základní normy chování, principy výchovy, specifikace

komunikace. *Romové Radio* [online], 2019. [cit. 2.6.2019]. Dostupné z:

http://skip.knihovnahk.cz/sites/default/files/aktuality/prilohy/materialy_romska_rodina_0.pdf

Strategie romské integrace do roku 2020. *Data plan* [online], 2015. [cit. 2.6.2019].

Dostupné z:

https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/strategie-romske-integrace-do-roku-2020_1.pdf

Strategie romské integrace do roku 2020. *Úřad vlády ČR* [online], 2015.

[cit. 2.6.2019]. Dostupné z: [https://www.databaze-strategie.cz/cz/urad-](https://www.databaze-strategie.cz/cz/urad-vlady/strategie/strategie-romske-integrace-do-roku-2020?typ=download)

[vlady/strategie/strategie-romske-integrace-do-roku-2020?typ=download](https://www.databaze-strategie.cz/cz/urad-vlady/strategie/strategie-romske-integrace-do-roku-2020?typ=download)

ŠTĚPAŘ, Václav. Romská kultura a tradice. *Střední zdravotnická škola Pardubice*

[online]. 2012. [cit. 2.6.2019]. Dostupné z: [https://www.szs-pardubice.cz/file-](https://www.szs-pardubice.cz/file-download/587/)

[download/587/](https://www.szs-pardubice.cz/file-download/587/)

ŠTĚPAŘOVÁ, Ema. Specifika romské rodiny. *Zkola – informační a vzdělávací portál Zlínského kraje* [online], 2005. [cit. 2.6.2019]. Dostupné z:

<https://www.zkola.cz/rodice/socpatologievyrasismus/Documents/%C5%A0t%C4%9Bpa%C5%99ov%C3%A1,%20Ema%20Specifika%20romsk%C3%A9%20rodiny.pdf>

Úmluva o právech dítěte. OSN [online], 1989. [cit. 2.6.2019]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

VACULÍK, Pavel. Specifika romských dětí. *Pěstounská péče* [online], 2018. [cit. 2.6.2019]. Dostupné z:

<http://pestounskapecevkk.cz/images/Dokumenty/Specifika-romskch-dt-1.pdf>

VANČÁKOVÁ, Martina. Romské děti žijící mimo vlastní rodinu. *Středisko náhradní rodinné péče* [online], 2007 [cit. 2.6.2019]. Dostupné z:

http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/rom-deti-zijici-mimo-rodinu.pdf

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. *Zákony pro lidi* [online], 1999. [cit. 2.6.2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zpráva o příčinách umístování dětí mimo vlastní rodinu z perspektivy orgánů sociálně-právní ochrany dětí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online], 2017. [cit. 2.6.2019]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/32655/Zprava.pdf>

Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016. *Úřad vlády ČR* [online], 2017. [cit. 2.6.2019]. Dostupné z:

https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-za-rok-2016_1.pdf

Vláda-[https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-](https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-za-rok-2016_1.pdf)

[komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-za-rok-2016_1.pdf](https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-za-rok-2016_1.pdf)

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Počet odebraných dětí v období let 2014 – 2018	39
Tabulka 2: Počet dětí odebraných z péče rodičů v roce 2018	40
Tabulka 3: Počet dětí odebraných z péče rodičů v roce 2018	41
Tabulka 4: Počet nahlášených případů týrání, zneužívání a zanedbávání v letech 2014 – 2018	43
Tabulka 5: Věk dětí v nahlášených případech týrání v letech 2014 – 2018	43
Tabulka 6: Věk dětí v nahlášených případech zneužívání v letech 2014 – 2018	44
Tabulka 7: Věk dětí v nahlášených případech zanedbávání v letech 2014 – 2018.....	44
Tabulka 7: Prostředí dětí v nahlášených případech týrání v letech 2014 – 2018..	45
Tabulka 9: Prostředí dětí v nahlášených případech zneužívání v letech 2014 – 2018	46
Tabulka 10: Prostředí dětí v nahlášených případech zanedbávání v letech 2014 – 2018	46
Tabulka 11: Přijatá opatření v nahlášených případech týrání v letech 2014 – 2018.	47
Tabulka 12: Přijatá opatření v nahlášených případech zneužívání v letech 2014 – 2018	47
Tabulka 13: Přijatá opatření v nahlášených případech zanedbávání v letech 2014 – 2018	48
Tabulka 14: Dopad na dítě v nahlášených případech týrání v letech 2014 – 2018... ..	48
Tabulka 14: Dopad na dítě v nahlášených případech zneužívání v letech 2014 – 2018	49
Tabulka 14: Dopad na dítě v nahlášených případech zanedbávání v letech 2014 – 2018	49

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Hofstedeho model kulturních dimenzí.....	26
---	----